

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MEDLEMSBLAD FOR HISTORISK FORENING FOR ESPERGÆRDE OG OMEGN

NR 61
DEC
2016

EGEBÆKKEN

Familien Michaelsen og komponisten Carl Nielsen

Læs side 3

På nuværende Gartnervej 11 - tidligere Gammel Strandvej - ligger villa "Højtofte". Her boede en lang årrække Vera og Carl Michaelsen. Hjemmet var yderst musikalsk, og blandt de faste gæster var bl.a. komponisten Carl Nielsen, der på billedet ses til venstre. Til højre Carl Michaelsen - i midten Michaelsens søster Ida.

Barndomserindringer fra Hovgaard - side 20

**Tunfiskeriets historie - læs artiklerne side
30, 37, 41 og 43**

Horserødlejren fylder 100 år - læs side 49

NYT ÆRESMEDLEM

De, der var mødt op til foreningens julearrangement i år, vil vide, at vi har udnævnt et nyt æresmedlem ud over Holger Dahl.

Det nye æresmedlem er – selvfølgelig – Kjeld Damgaard.

Det er noget, som vi skulle have gjort for længe siden, men den meget velfortjente udnævnelse til æresmedlem af foreningen er altså først sket nu. Bedre sent end aldrig!

Mange kender Kjeld fra indlæg gennem mange år i "Kvistgaard Avis", "Borgerbladet", Helsingør Kommunes Årbøger og Helsingør Dagblad. Kjeld er forfatter af en række bøger med lokalhistorisk indhold. Nævnes kan fra de senere år: "Sydkysten gennem 100 år" udgivet i forbindelse med 100 året for Borger- og Grundejerforeningen for Espergærde og Snekkersten m.v., "Strandvejen gennem Skotterup", "Strandvejen gennem Snekkersten" og i samarbejde med Sven Raagaard "Espergærde, Mørdrup og Tibberup før og nu".

Senest har Kjeld udgivet bogen "Børnesanatoriet i Boderne".

Årsagen til, at bestyrelsen for vor forening har udnævnt Kjeld Damgaard, er naturligvis først og fremmest hans store arbejde for foreningen, herunder de utallige artikler om lokalhistoriske emner, som Kjeld har forfattet siden 1994 i vort medlemsblad "Egebækken". Her skal heller ikke glemmes de mange spændende byvandring, som han har arrangeret i tidens løb i det område, som tidligere var en del af Tikøb Kommune: Kvistgaard, Tikøb, Espergærde og Snekkersten. Samtidig har vi altid kunnet trække på Kjeld, når vi ville have et af hans lokalhistoriske foredrag, der altid har trukket fulde huse.

I forbindelse med foreningens 50 års jubilæum forfattede Kjeld bogen "Tikøb – Danmarks største sognekommune", som blev solgt gennem foreningen med stor succes.

Begrundelsen for udnævnelsen er således Kjelds store arbejde med at formidle viden om og styrke interessen for lokalhistorien i primært den tidligere Tikøb kommune, samt det store arbejde med foreningens medlemsblad "Egebækken", uden hvilket foreningen ikke ville være den samme.

Bestyrelsen håber, at Kjeld vil fortsætte i mange år endnu til glæde for foreningen og dens medlemmer.

BESTYRELSEN

Et musikalsk hjem i Tibberup

af Kjeld Damgaard

Ejendommen på nuværende Gartnervej 11, er udstykket i 1906 fra matr. nr. 2 a (Tibberupgaard), men huset er først bygget i 1911, da der blev tilkøbt to matrikler.

Den første ejer var grosserer Søren Fulling Woldbye (f. 1866), som var direktør i Det Sibiriske Kompagni. Han var født i Aarhus som søn af købmandsparret Camilla og Søren Fulling Woldbye. Som ung opholdt han sig i England, men vendte i 1889 tilbage til København, hvor han slog sig ned. I 1893 giftede han sig med Sylva (f. 1868). Woldbye anvendte ejendommen i Tibberup kun som sommerhus i perioden 1911-17. Den egentlige bolig var på Kastelsvej i København.

Det Sibiriske Kompagni

Det Sibiriske Kompagni var et dansk indregistreret aktieselskab, der opererede på russisk grund. Det var opstået i 1904 ved en sammen-

lægning af to danske firmaer, som begge opererede i Sibirien, og som begge eksporterede smør herfra til især Danmark, Tyskland og England. Denne eksport var muliggjort af anlægget af Den Transsibiriske Jernbane, og fordi danske firmaer havde medvirket ved anlægget af mejerier i Sibirien. I Det sibiriske Kompagnis bestyrelse sad bl.a. den kendte forretningsmand, H.P. Hjerl Hansen. Han var desuden administrerende direktør, medens den daglige drift lededes af direktørerne Carl Holbek og Søren Fulling Woldbye.

Kompagniet - i daglig tale kaldt Sibiko - havde til huse i DFDS' bygning på Sct. Annæ Plads. Firmaet ekspanderede hurtigt, bl.a. fordi indvandringen til Sibirien i de år voksede betydeligt. I begyndelsen var det primært handlen med smør, der udgjorde fundamentet i virksomheden, men senere udvidedes også med andre handelsvarer såsom landbrugsmaskiner, mejeriinventar, cykler og

Her i landsbyens og sognets allersydligste ende ligger villa "Højtofte" - på kortet fra 1948 markeret med rød farve.

Igennem mange år hørte ejendommen til Humlebæk postdistrikt. Derfor står der ofte i kilderne, at villaen lå i Humlebæk.

kolonialvarer. I 1910 oprettedes et centralkontor i byen Omsk. Herved blev handlen bedre organiseret, og i 1914 beløb værdien af firmaets smør-eksport i 1914-kroner til ikke mindre end 60 mio kr.

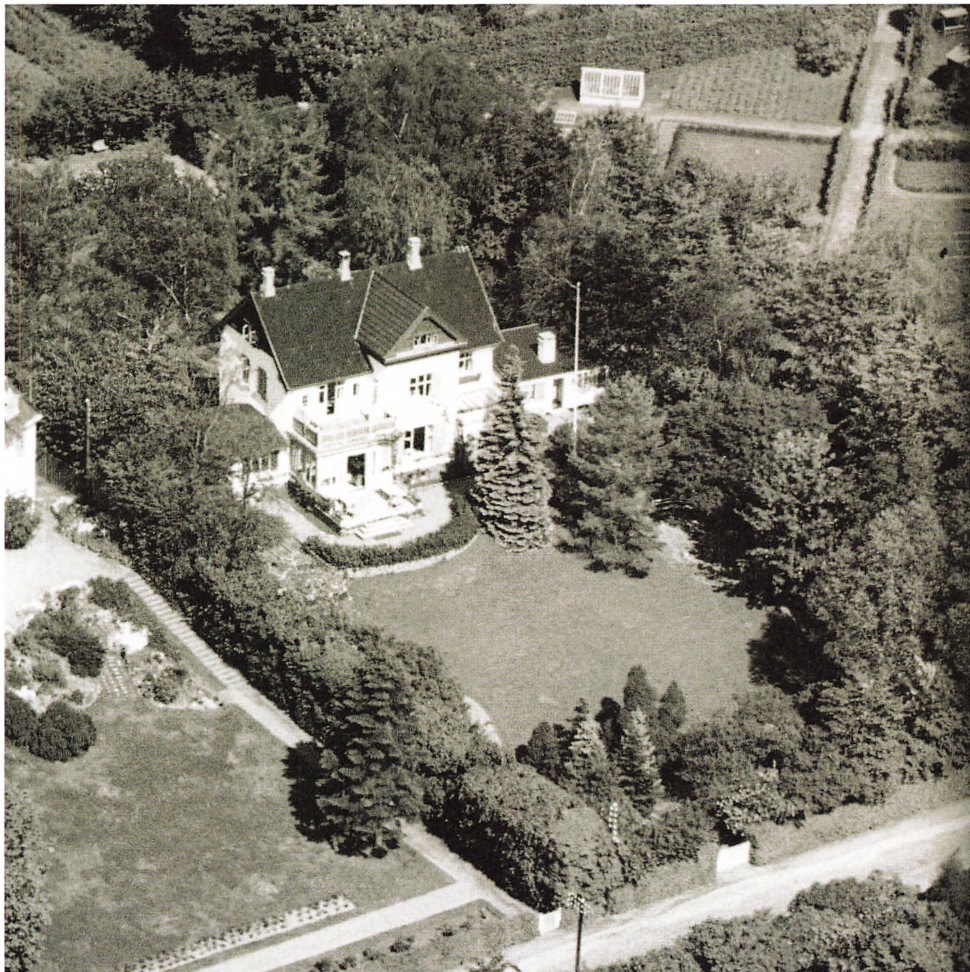
I 1917-18 måtte firmaet imidlertid lukke som følge af oktoberrevolutionen og den efterfølgende borgerkrig. I en kort periode i 1923-26 forsøgte firmaet atter at sætte foden på sibirisk jord, men måtte opgive p.g.a. de ændrede forhold i Rusland. Måske var det forholdene i Rusland, der al-

lerede i 1917 fik Woldbye til at sælge sommervillaen i Tibberup.

Carl Michaelsen - en fantastisk karriere

I 1917 købte direktør og grosserer Carl Johan Michaelsen (1885-1963) således "Højtofte". Han var søn af grosserer Jacob C E Michaelsen og hustru Helene Heyman - og dermed ud af en meget succesrig familie.

Han var gift med Vera Levin, datter af grosserer Joseph Levin og hustru Marie Louise Elliot (som også havde

Den 306 kvm store villa - som den første ejer Søren F. Woldbye døbte "Højtofte" - er her fotograferet i 1949. I 1937 var der bygget et lille anneks lige nord for ejendommen (til højre på billedet). Her boede to husassistenter. Bag ejendommen - mod vest - lå ejendommens store have. Den blev passet af gartnere, som boede i selve Tibberup landsby i villa "Højbo". Blandt disse gartnere kan nævnes Ørsted og Hermansen. Gammel Strandvej ses nederst i billedet, og det hjørne af en ejendom, som ses til venstre, er villa "Kullaberg".

Carl Johan Michaelsen (1885-1963) er her fotograferet i 1919, da han allerede i en årrække havde været direktør for Dansk Soyakagefabrik i København og ejer af "Højtofte" siden 1917.

et sommerhus på Gammel Strandvej i Tibberup). Sidstnævnte havde startet et stort handelsfirma i Faaborg - et firma der handlede med gamle klude, skrammel m.v. Dette firma fik

senere en afdeling på Islands Brygge 35-37. Denne adresse vender vi tilbage til.

Carl Michaelsen, der som ung havde været klaver-elev af Carl Nielsen, havde i begyndelsen af århundredet været bosat i Wien, men var i 1909 - i en alder af kun 24 - blevet direktør for Nordisk Manchu-Oil A/S - et firma grundlagt af ØK med det formål at importere sojaoilie fra Manchuriet. Firmaet eksisterede imidlertid kun frem til 1912-13, da det blev lagt sammen med Dansk Sojakagefabrik. Men Michaelsen blev imidlertid også adm. direktør for dette selskab fra 1912 og frem til 1920.

Sojakager fremstilles af sojabønner. Produktet anvendes til kvægfoder og bl.a. madolie og sæbespån. Fabrikken

lå på Islands Brygge og eksisterede frem til 1991.

I perioden 1921-24 var Michaelsen tilknyttet de to firmaer Dansk Transatlantisk Kompagni A/S og A/S

Externa. Førstnævnte firma var etableret i 1916 med henblik på at drive handels- og industrivirksomhed med særlig fokus på Rusland. Men da revolutionen i 1917 gjorde dette marked uinteressant fik selskabet store tab i årene herefter. Firmaet fik store lån i Landmandsbanken, hvis direktør Emil Glückstadt også var formand i bestyrelsen for kompagniet. Da dette kompagni gik konkurs i 1922, var det medvirkende årsag til Landmandsbankens krak. Tabet på dette firma var alene 250 mio kr.! Carl Michaelsens rolle i dette spil var at afvikle selskabet og overlade resterne til skraldespandsselskabet A/S Externa.

Dansk Kunstsilke

Sandsynligvis var det efter denne epoke, at Michaelsen rejste til Tyskland i en periode. Her blev han opmærksom på en fremstillingsmetode, der muliggjorde, at man ud af en cellulosemasse kan trække tråde, som man efterfølgende kan fremstille et silkelignende stof af. Produktet (kemofibre) har igennem tiden haft forskellige betegnelser, alt efter hvilken produktion, der var tale om: Kunstsilke, cellulid, rayon, nylon og terylene.

Carl Michaelsen grundlagde på denne baggrund firmaet Dansk Kunstsilke A/S i 1927. Det skete i familien Levins fabrik på Islands Bryg-

ge, hvor Michaelsen lejede nogle lokaler og opsatte sine vævemaskiner. Kontor blev indrettet i Amaliegade. Det blev en stor succes fra begyndelsen. Og det gav grundlaget for at udvide produktionen med yderligere en fabrik i Helsingborg. Firmaet kom her til at hedde AB Svenska Sidenväveriet.

I 1948 var virksomheden vokset så meget, at nye bygninger på Høffdingsvej 75 i Valby måtte tages i brug til Dansk Kunstsilke A/S, og sønnerne Ove og Walther tog mere og mere over. Imidlertid døde Walther ved en tragisk bilulykke i Sverige i 1959, og efter det blev det besluttet at lukke den danske produktionsvirksomhed og omdanne denne til en grossistvirksomhed. Den svenske afdeling fortsatte imidlertid, og her opfandt man omkring 1980 et nyt produkt, som blev en kæmpesucces: Glasvæv. Firmaet bag hed egentlig "Michaelsen Textil", men det blev forkortet til "Mitex". Dette firma fortsatte - med barnebarnet Carl Michaelsen ved roret - frem til begyndelsen af 2000-tallet, hvor det amerikanske firma Schuller overtog det.

Michaelsen og Højtofte

Men tilbage til Carl Johan Michael- sen, som udover ledelsen af sit eget firma Dansk Kunstsilke, også var formand i bestyrelsen for firmaet A/S

Henriques & Løvingreen - hvor Michael Henriques fra "Nirvana" ved Mørdrup var direktør - se Egebækken nr. 52 / juni 2012.

Carl Michaelsen var hhv. bestyrelsesformand og direktør i Dansk Kunstsilke frem til 1956.

Foruden "Højtofte" ejede Michaelsen - øst for Gl. Strandvej - en meget stor grund med strandgrund (nu 229). Her lå bl.a. en tennisbane. Familien anvendte imidlertid kun huset som sommerbolig, men var dog flittige gæster her hele sommerhalvåret. Deres helårsadresse var Stockholmsgade 51 på Østerbro. Foruden disse ejendomme erhvervede Michaelsen i i 1918 matr. nr. 2 s, (Gammel Strandvej 438) og 1930 også matr. nr. 2 s, (nuværende Gammel Strandvej 229 B).

Mæcen for Carl Nielsen

Men selvom det kun var en sommerbolig, skete der alligevel bemærkelsesværdige ting her i huset. Vera og Carl Michaelsen var nemlig gløddende kunstelskere, og det udmøntede sig bl.a. ved, at de gav betydelige beløb til det danske musikliv. Både her og i Stockholmsgade var der tilbagevendende besøg af cremen af dansk musikliv i de år. Den mest kendte er vel nok komponisten Carl Nielsen, som allerede i begyndelsen af århundredet havde slået sit navn

Carl Nielsen (1865-1931) voksede op i et fattigt landarbejderhjem på Fyn, men fik p.g.a. sine musikalske evner adgang til konservatoriet. Han blev anset for sin tids største musikalske begavelse og komponerede både viser og operaer samt et stort antal sange. Trods forskel i alder havde Carl Nielsen et tæt venskab med Carl J. Michaelsen.

grundigt fast som en stor komponist og dirigent. Han rejste en del rundt og dirigerede de værker, som han selv havde skrevet - ofte med støtte fra Michaelsen.

I 1921 havde Carl Nielsen imidlertid en ægteskabelig krise med hustruen Anne Marie Carl Nielsen (f. Brodersen). Så en stor del af vinteren og foråret 1921 boede Carl Nielsen således i Tibberup hos sin ven, mæcen og forhenværende elev, grosserer Carl Johan Michaelsen og hans kone Vera. Men selvom Carl Nielsen selvfølgelig besøgte Højtofte, så var hans ophold ikke her, men derimod i det hus, som Michaelsen havde erhvervet i 1920 til brug for gartneren, der skulle passe den store have ved Højtofte.

"Højbo" i Tibberup

Huset hed "Højbo" og lå i selve Tibberup landsby - på nuværende adresse: Gl. Tibberupvej 13.

Huset rummede gartnerbolig i underetagen og et refugium for travle musikere og komponister. Her kunne de få ro til deres arbejde - og boligen stod til fri rådighed for disse kunstnere - alt sammen finansieret af Michaelsen.

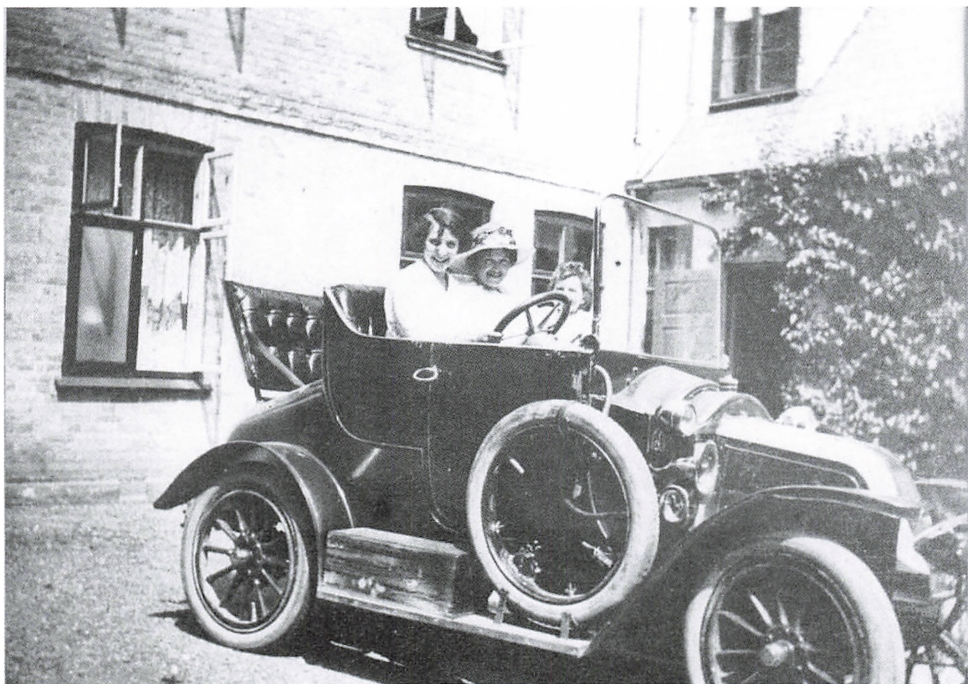
Og her fortsatte Carl Nielsen i fem måneder arbejdet med redaktionen af Folkehøjskolens Melodibog, som han sammen med Thomas Laub, Oluf

Carl Nielsen boede i en fem-måneders periode i denne ejendom i selve Tibberup. Huset kaldes "Højbo" og har i dag adressen Gl. Tibberupvej 15. Personerne på billedet er ukendte.

To billeder fra en film optaget i Carl Michaelsens hjem i Stockholmsgade i København i 1917. Øverst ses Michaelsen og Carl Nielsen i hyggelig samtale. Nederst spiller Carl Nielsen for hele familien Michaelsen - hustruen Vera ses bagest med mørk kjole.

I 1914 anskaffede Carl Michaelsen sig sin første bil. Det var denne åbne Renault, som her er fotograferet med Vera Michaelsen ved rattet og med svigerinden Ida (Carl Michaelsens søster) og datteren Ettie på passagersædet.

Ring og Thorvald Aagaard havde påtaget sig ansvaret for, og som udkom i sommeren 1922. Først og fremmest er det dog 5. symfoni, han koncentrerer sig om i Tibberup. Den 4.3.1921 melder han første del af den todelte symfoni færdig i et brev til Anne Marie, men derefter kniber det med at komme videre med anden del, og der trænger sig også andre ting på.

Som eksempel på Carl Nielsens andre interesser kan nævnes, at med

Carl Johan Michaelsen som rådgiver og hjælper investerede han samme år i tyske mark med henblik på at kunne betale leje af orkester og sal i Berlin til koncerter med egne værker. Det er den tyske marks styrtdyk, der er forudsætningen, og selv om han nok har købt sine mark for tidligt, og derfor ved kursens fortsatte fald fik mindre ud af dem end beregnet, lykkes det ham i december 1922 at foranstalte to koncerter.

Den Renault, som oprindeligt var åben, blev senere ombygget til en coupé-model. Den blev derved meget høj og fik derfor øgenavnet "Skilderhuset". Det var den bil, som Carl Michaelsen omkring 1923 forærede til Carl Nielsen. Bilen er dog her fotograferet i 1921 ved Højtofte. I bilen skimtes f.v. børnene Walther og Ettie samt Vera Michaelsen med Ove på skødet.

I maj 1921 blev Carl Michaelsen - som nævnt - af Landmandsbanken engageret til at afvikle et af bankens mest belastende projekter, Transatlantisk Kompagni. Og det er utænkeligt, at han og Carl Nielsen, der i lange perioder boede hos familien Michaelsen mens han komponerede 5. symfoni, ikke skulle have talt om det, som alle talte om, og som Michaelsen må have vidst mere om end de fleste: Landmandsbanken og tidens økonomiske misere. Ikke mindst fordi Carl Nielsens bror var folketingsmedlem.

Carl Michaelsen finansierede i øvrigt udgivelsen af denne 5. symfoni, fordi musikforlæggeren Wilhelm Hansen ikke bød ordentligt. Carl Michaelsen etablerede i den anledning et helt nyt musikforlag: "Borups Musikforlag", der som sin første opgave udgav Carl Nielsens 5. symfoni. Som en tak for hjælpen tilegnede han 5. symfoni til Vera og Carl Michaelsen.

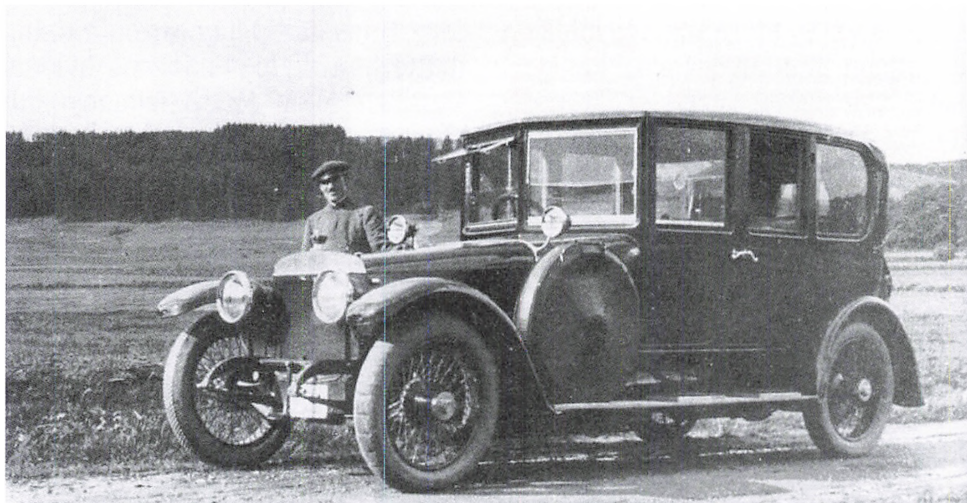
Michaelsen forærer en bil til Carl Nielsen

Carl Nielsen blev på sine ældre dage ret glad for biler. Særligt sin første – den topersoners Renault han i 1924 fik foræret af sin velynder, direktør Carl Johan Michaelsen. Fysisk havde Carl Nielsen det nemlig ikke for godt. Sådan havde det været i et stykke tid. Han havde smerter i brystet, og

i 1922 havde han haft flere hjerteanfald. Hans hidtidige passion, ridning måtte han derfor lægge på hylden. Datteren Anne Marie Telmanyi har skrevet om, dengang Carl Nielsen fik sin første bil: "For fader kunne der nu ikke mere være tale om ridesport, men en dag stod han ved Musikkonservatoriets vindue og kiggede ud. Carl Johan Michaelsen kom hurtigt ud af sin lille Renault coupé-vogn og kom lidt efter ind ad døren. Gå hen til vinduet Carl Nielsen, sagde han. Kig ud! Ja, der holder din lille, pæne vogn, svarede Carl Nielsen. Nej, nu er den din, sagde Carl Michaelsen. Man kan tænke sig faders henrykkelse. Sådan fik han sin første vogn. Han blev så en ivrig bilist og lærte det hurtigt."

Anne Marie Telmanyi fortsætter: "*Hvor dog denne lille Renault arbejdede, når den skulle det sidste, umulige stykke vej fra Frederikshavn til Skagen. Var det nu regnvej, var der et sådant smadr, at vi måtte ud og brække granris af og lægge under hjulene. 'Min lille vogn', sagde fader og klappede den, men på en eller anden måde kom den altid igennem.*" Henning Tuxen fortæller, at vognen bedre kunne komme op af en bakke, hvis den bakkede. Det skete bl.a. på bakken på Strandvejen ved Skodsborg.

Carl Nielsen elskede det rullende fremskridt. »*Den sikre, ærlige, fine,*

Carl Michaelsen anskaffede omkring 1920 denne Daimler, der her er fotograferet i september 1920 i Dollerup Bakker sammen med chaufføren. Carl Michaelsen havde da to biler og i perioder endda tre.

følsomme, levende og dog mådeholdne Renault, der aldrig gaber højere, end den kan æde», bemærkede han hengivent. Den lille Renault var en tiltrængt opkvikker og formentlig en af de væsentligste grunde til, at han kom i gang med sin 6. Symfoni efter det opslidende arbejde, han havde haft med at redigere sangbøger i begyndelsen af 1920'erne.

Det kgl. Kapel i Tiberup

Senere - i 1928 - komponerede Carl Nielsen sin klarinetkoncert. Carl Michaelsen lod fredag den 14. septem-

ber 1928 20 medlemmer af Det kgl. Kapel transportere i bus fra København til Villa Højtofte. I villaen spillede orkesteret nu under ledelse af den unge Thomas Jensen, en Concerto grosso af Händel, et værk af Vivaldi og med Christian Christiansen som solist Mozarts klaverkoncert nr 23.

Derpå tog Carl Niensens svigersøn, Emil Telmanyi dirigentstokken og opførte Carl Niensens klarinetkoncert for første gang - med Carl Nielsen som tilhører og med soloklarinettist Aage Oxenvad som den centrale musiker. Datoen var derfor på en måde en til-

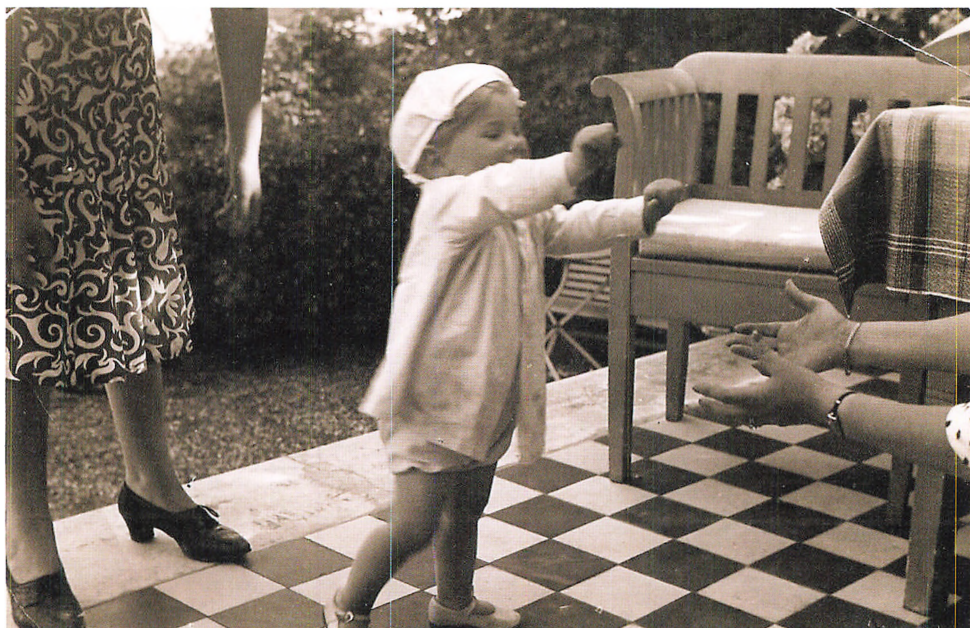
Til venstre ses soloklarinettist Aage Oxenvad, til hvem Carl Nielsen specifikt havde skrevet sin koncert. Til højre pianist - senere - professor Christian Christensen. Begge spillede på Højtofte i 1928

fældighed. Den måtte nemlig tilpasses svigersønnens øvrige arrangementer og engagementer.

En måneds tid senere blev klarinetkoncerten opført officielt i Odd-Fellow Logen, men den blev voldsomt kritiseret. I Nationaltidende skrev anmelderen Gunnar Hauch bl.a.: "Vi tvivler ikke om, at Carl Niensens trofaste, lille Falanks vil forkynde Fødselen af et nyt, mærkværdigt Værk; men vi er til Gengæld lige saa overbevist om, at dette Værk ingen Fremtid vil have for sig". I Ekstrabladet stod der: "Hvis det skal kaldes Fremtidens Musik,

Den 15. september 1939 blev Carl Michaelsens datter, Ettie, viet til kapelmester Erik Tuxen. Det nyviede par ses her ved trappen foran "Højtofte".

Ettie og Erik Tuxens søn, Henning, tager sine første skridt på Højtoftes terrasse, 1939.

tror vi ikke, de kommende Slægter vil komme til at befinde sig særlig vel i Koncertsalene; men vi tror heller ikke, dette Arbejde har nogen Fremtid for sig."

I dag betragtes koncerten som det mest ypperlige efter Mozarts klarinet-koncert, og stort set alle soloklarinet-tister har den på deres repertoire.

Flere musikere besøgte Højtofte

Også dirigenten og kapelmesteren Erik Tuxen er kommet her i villaen - ikke så sært: Veras og Carls datter, Ettie var gift med Erik Tuxen. Sønnen, Henning Tuxen, har i nyere tid besøgt

stedet og fortalt om, hvorledes man samledes her hver pinse og brugte udestuen til musikarrangementer.

Som nævnt var Carl Nielsens sviger-søn, den ungarnsk fødte dirigent Emil Telmanyi, også en flittig og værdsat gæst i huset. Nævnes bør det også, at den kendte pianist og komponist Herman D. Koppel også nød godt af Michaelsens rundhåndethed og store gæstfrihed.

Nyere tid

Familien Michaelsen, der var af jødisk herkomst, måtte flygte til Sverige under besættelsen, og sønnerne var

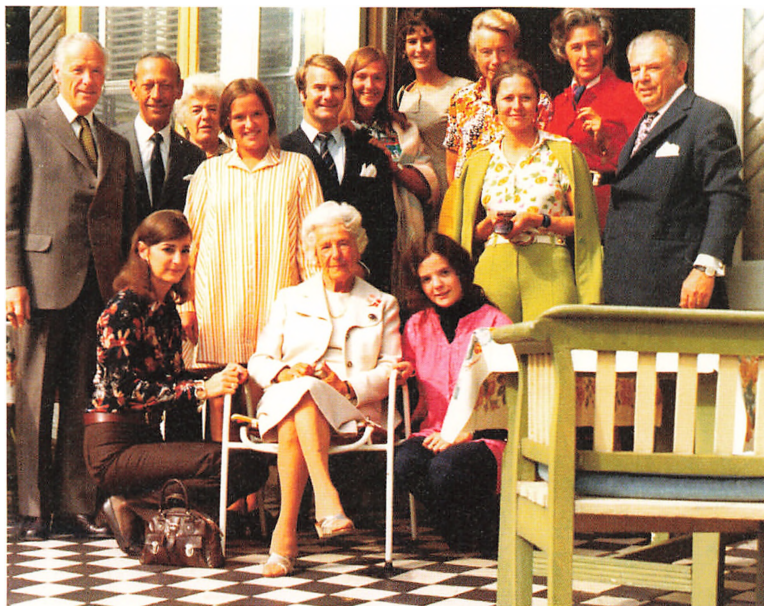

Carl Michaelsen fotograferet i en moden alder - omkring 1950.

i Den danske Brigade. Efter Carl Michaelsens død i 1963 overtog enken, Vera Michaelsen, hovedejendommen og beholdt den til 1973 - hvorefter hele området blev udstykket - bl.a. det område, der nu hedder Gartnervej - opkaldt efter det gartneri, der hørte under Højtofte.

En stor fond etableres

Men dermed var mindet om familien ikke væk. Carl J. Michaelsen havde allerede igennem sin levetid lagt penge til side til en fond, som

Den 31. august 1973 fyldte Vera Michaelsen 80 år. Ved den lejlighed blev hun fotograferet på terrassen omgivet af sin familie.

Kapelmester Erik Tuxen (1902-57) var en hyppig gæst i huset hos Michaelsen - og det endte med giftermål med datteren Ettie.

Violinisten Emil Telmanyi (1892-1988), der var ungarsk født, var gift med Carl Niensens datter Anne Marie.

Også komponisten Herman D. Koppel (1908-98) var en hyppig gæst i villa "Højtofte".

skulle støtte forskellige formål. Denne fond blev imidlertid yderligere beriget, da både Carl og Vera var døde. Langt de fleste af pengene fra parrets ejendomme og ejendele blev nemlig brugt som kapitalgrundlag i fonden, der bærer navnet "Vera & Carl Johan Michaelsens Legat".

Fondens formål er at yde støtte til flere ting:

- Musikere eller musikalske formål.
- Nuværende eller tidligere studerende ved Den Polytekniske Læreanstalt, Danmarks Tekniske Højskole, herunder teknisk forskning.
- Lægevidenskabelig uddannelse og forskning, herunder studierejser og hjælp til doktordisputatser.
- Uddannelse af unge handelsmænd, herunder støtte til ophold i udlandet
- Velgørende formål, bl.a. understøttelse af ældre handelsmænd eller deres enker.

Litteratur:

Inge Marie Larsen: "Da smør var guld" (2007).

K.E.Brødsgaard og M.Kirkebak (red): "China and Denmark Relations since 1674" (2001).

"Bilhistorisk Tidsskrift" nr 117 (1994).

Jens Nielsen: "Carl den store" i "Klassisk" nr 37 (2015).

John Fellow (red): "Carl Nielsen Brevudgaven", Bind 6, 7, 8, 9 og 10, (2010-2013).

www.carlnielsen.dk (udgivet af Carl Nielsen Selskabet).

Torben Meyer: "Carl Nielsen, Kunstneren og Mennesket" (1947).

Michael Fjeldsø: "Carl Niensens 5. symfoni" i Dansk Årbog for Musikforskning 24 (1996).

Blaa Bog - diverse årgange.

Greens Danske Fonds- og Aktier - diverse årgange.

Til denne artikel er yderligere benyttet følgende materiale m.v.:

Interview med Henning Tuxen, november 2016. Tillige har Henning Tuxen udlånt fotos til denne artikel.

Billeder tilhørende nu afdøde Ove Michaelsen.

Oplysninger fra nuværende ejer, Grethe Groth.

Højtoftes adresser gennem tiden:

1906-1967: Strandvejen 440 pr. Humlebæk

1967-1977: Strandvejen 440, 3050 Humlebæk

Samme år skiftede Strandvejen navn til Gamme Strandvej, men da ejendommen samtidig blev udstykket, fik den gamle villa ny adresse:

1977- : Gartnervej 11, 3060 Espergærde.

"Højtofte" ligger i dag klemt inde mellem nyere huse, som er bygget i villaens gamle have. Den ejes i dag af Grethe Groth. (foto: april 2011).

Barndomserindringer fra Tibberup i 1920'erne

af Kjeld Damgaard

Ole Wivel fotografet i 1953 som nytiltrådt direktør i Gyldendals Forlag.

Nu afdøde Ole Wivel (1921-2004) var forlagsdirektør, forfatter og digter. Han havde i perioden op til 2. verdenskrig og i begyndelsen af denne vist sympatier for nazibevægelsen, men blev den 29. august 1943 overbevist om, at han havde valgt forkert og blev meget hurtigt involveret i redningsaktioner for jøderne. Efterfølgende arbejdede han for Røde Kors og kunne på den måde hjælpe danskere i tysk fangenskab. Umiddelbart efter befrielsen dannede han sit eget forlag, "Wivels Forlag". Da dette blev opslugt af Gyldendals Forlag, kom han i dennes direktion

fra 1954 og var med en afbrydelse direktør dér til 1980.

Han var opvokset i et borgerligt miljø i København. Hans forældre var grosserer Carl-Eilert Wivel og Karen Margrethe Tafdrup. Morfaderen, Julius Tafdrup, var søn af skræddermester Poul Christian Tafdrup f. Andersen. Om hans navneskifte fortælles det, at han ved sit bryllup i hjembyen ville skifte navn til landsbyens navn, Tapdrup. Imidlertid var degnen blevet så fuld ved bryllupsfestlighederne, at han stavede navnet forkert. Så slægten kom derfor til at hedde Tafdrup.

Og denne slægt kender vi fra Nordsjælland - dels fordi en bror til Carl-Eilert hed Finn Tafdrup. Han var modstandsmand under besættelsen og måtte flygte til Sverige, hvor han indgik i Den danske Brigade. Efter hjemkomsten blev han gift med Elin Hannover og overtog Endrupgaard i Endrup ved Fredensborg - og senere gården Rosendal i Skibstrup. Hans datter, Pia Tafdrup, kendes i dag som digter og forfatter.

Men familien huskes måske også af enkelte lokale som boende i Tibberup. Det var Ole Wivels morfar - som i øvrigt siden sin barndom, havde kendt Ole Wivels farfar, August Wivel - der i perioden 1919-26 ejede "Hovgaard" i Tibberup. Men ikke nok med det, Ole Wivels forældre lejede "Landlyst" et lille parcelliststed skråt overfor Hovgaard. Her lå familien på landet. Oles morbror Axel Tafdrup og hans hustru Gerda boede tilmed på Strandvejen (nuværende Gammel Strandvej) i Tibberup - så familien var i begyndelsen af 20'erne rigt repræsenteret i lokalområdet.

I sin erindringsroman, "Romance for valdhorn" fra 1972 fortæller Ole Wivel om sine erindringer fra landliggerlivet i midten af 20'erne på "Landlyst" og "Hovgaard", da han var 4-5 år:

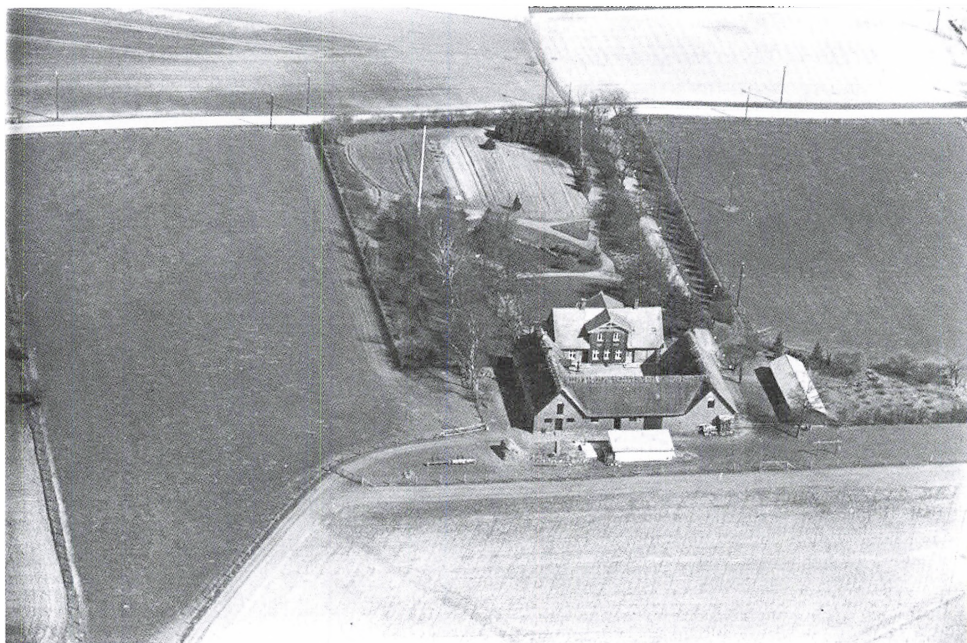
"På morfars marker ned mod jernbanen stod et mærkeligt udsigtstårn som vi ofte gik op i om sommeren på stille aftener, hvor det var, som om svalerne fløj dybt under én og strøg hen over det modne korn. Vi kunne stå og se ud over Øresund, som lå stille og blankt, en blegt skinnende stribe bag kysthavernes mørke træer, og vi kunne se to møller oppe fra tårnets platform. Vi kendte dem begge godt. Det var Mørdrup Mølle i nord og Tibberup Mølle i øst. Den ene mørk, den anden hvid. Begge var de anseelige bygninger på et stenfundament, vin-

Julius Tafdrup - Ole Wivels morfar - ejede i perioden 1919-26 Hovgaarden i Tibberup. (Portrætrelief fra 1939).

gerne virkede overvældende store, når de højt oppe fra kom susende ned med en lyd af knagende tømmer. Og vi havde flere gange haft lejlighed til at se dem sådan, på nært hold."

Møllen i Mørdrup kaldtes egentlig Bybjerg Mølle, fordi den lå ved og tilhørte Bybjerggaard. Den var drevet af møller Henning Jensen fra omkring 1920. Derimod blev Tibberup Mølle ikke længere drevet som kornmølle i midten af 20'erne, hvor Ole Wivel har

Hovgaarden i Tibberup lå indtil begyndelsen af 1960'erne bogstaveligt ude på landet. Ejendommen var omgivet af marker på alle sider, således som det fremgår af dette luffoto fra 1937.

været der.

Ole Wivel fortsætter fortællingen om møllen i Mørdrup: "Vi kørte korn til møllen fra Hovgaarden. Det begyndte inde i den solvarme gård mellem længerne, hvor vognen blev trukket frem, en af den slags smalle og lange bræddevogne på høje hjul, som nogenlunde uforandret har bevaret deres udseende siden middelalderen. Så hentede forpagteren de to brune heste ud af stalden. Først senere, da jeg fik med heste at gøre, kunne jeg

se at de ikke begge to havde været brune, men den ene rød. En brun hest har sort manke, en rød hest har lys. I skindet er de heller ikke ens, den brune er mørk, næsten sort i loden, den røde er brun. Man det kunne man jo ikke vide. Hestene kom ud af stalden med seletøjet hængende om sig og blev spændt for. Så blev kornsækkene slæbt frem og lagt op i vognen, og vi børn blev løftet op til sidst. Vi kørte ud af gården, gennem kastanjealléen, som var afmærket med hvidkalkede

Bybjerg Mølle i Mørdrup malt i 1928 af Charles Dahl. Møllen er forlængst revet ned, men møllehuset ved siden af eksisterer endnu. Svinestalden til Bybjerggaard, der ses til højre, eksisterer endnu - nu dog som fælleshus. (Maleri i privateje).

sten under træerne, sindigt gik det med skrumlen og rysten til vi kom ud på vejen, hvor hjulene gav en anden, hårdere og højere lyd fra sig. Hestene satte i trav."

Forpagteren var den 50-årige landmand Jens Larsen, der ligesom sin hustru Anna, stammede fra Raklev sogn og var kommet til Tibberup i 1921. De havde tre sønner, Ejner, Aksel og Karl.

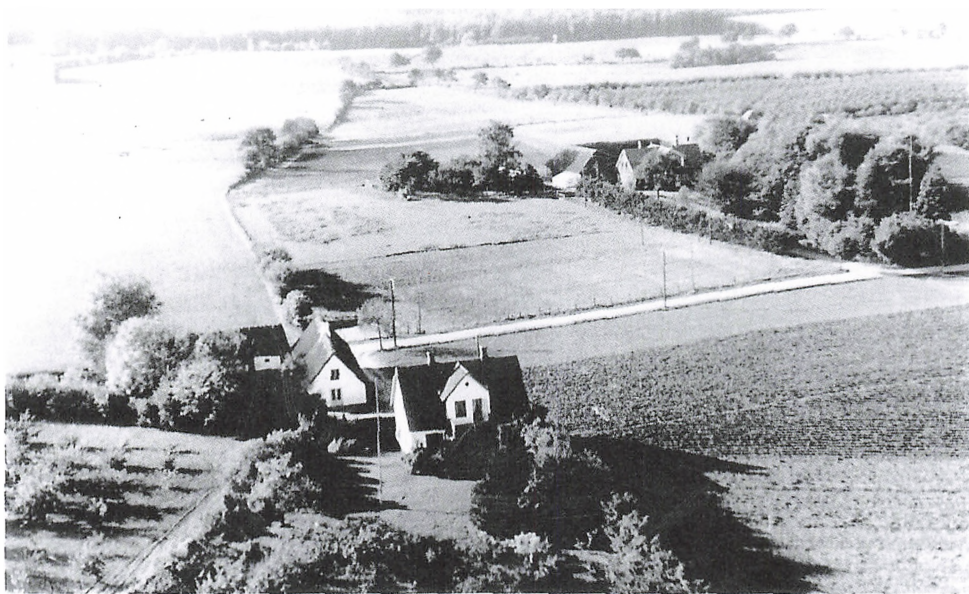
"Det er uforglemmeligt at have sidet bag i en arbejdsvogn som dreng

med benene dinglende ud over bagkanten og se vejen forsvinde under sig, høre hestene pruste og se gården langsomt dukke ned bag den lave bakke, hvis top vi havde passeret. Farten øgedes, man vendte sig fremad og så nu de svære hesterygge arbejde i strækket, i jævn fart, med hovslagene dundrende i vejens skærver.

Møllens indre mysterium fik vi ikke lejlighed til at udforske, fordi forpagteren ikke brød sig om at have os

Brødrene Per og Ole Wivel fotograferet på "Landlyst" 1923.

På dette luftfoto ses i forgrunden det lille parcelliststed "Landlyst", som Ole Wivels forældre lejede sig ind på i 1920'ernes første halvdel. Kun den nyere hovedbygning eksisterer endnu, medens selve gårdens bygninger blev fjernet i 1963. Hovgaarden ses bagest til højre i billedet.

rendende om benene, når han først havde nået sit mål. Men vingesuset huskes og det mørke, støvede rum med varm gennemtræk, hvidt melstøv og den høje larm. Mølleren selv var grå af støv, han og forpagteren råbte til hinanden, alt var i uro og bevægelse undtagen hestene, som nu stod med mulerne i poserne og gumlede. Der var en dyb, lukket resonans mellem deres kæber som kværnede og kværnede, mens halerne piskede

fluerne bort, og de nu og da smed hovederne bagover og prusted ned i muleposerne.

En gang imellem blev forpagteren budt på kaffe hos mølleren, og vi fik småkager og kom ind i stuen som lugtede fremmed og sødt med sol ind ad vinduerne. Så skulle vi hjem igen. Det var en lang rejse at tænke tilbage på, når vi først var inde i gården, hestene spændt fra, vognen bragt på plads, og alting igen faldet til ro. Man gik

omkring i staldene, køerne var endnu ikke kommet hjem til aftenmalkning, kun grisene regerede lidt - og kattekillingerne legede i havrekassen.

Per og jeg var landliggerbørn og ikke som forpagterens egne hjemmehørende i denne verden af prosaiske kendsgerninger. For os var alting eventyrligt, så simpelt det var. Markerne med korn og køer, geden på grøftekanten og storken som gik i engene var virkelige nok - vi var rykket ud af de vante omgivelser i lejlighederne i København og lagde her de somre, morfar og mormor boede på Hovgaarden og far og mor på Landlyst, en ny dimension til vort liv. Det var i årene, indtil Per og jeg skulle i skole, tiden før tiden blev til."

At Ole syntes, at det havde været en lang rejse frem tilbage til møllen må skyldes det forhold, at han var ganske lille. Afstanden mellem Hovgaarden og Bybjerg Mølle er vel ca 1 km hver vej.

"Morfar tog til byen hver dag. Mormor passede sit, blandt andet hønegården for enden af kastaniealléen, eller hun skar blomster i haven, som var en hel lille park med sø, åkander og guldfisk. Ved søen var der en høj, hvor morfar kunne sidde om aftenen på en bænk og sin cigar og prøve at tænke på noget andet end at tænke på sin forretning. Men jeg tror, at den optog hans tanker mere når han var

her på landet end inde i lejligheden på Vesterbrogade. Han duede ikke til at oparbejde en feriestemning, og det at slappe af var ham et ukendt begreb. Kun i den vante rytme hvilede han, og landliggerlivet i disse pompøse omgivelser har måske ligefrem budt ham en smule imod. Hovgaarden var nok først og fremmest mormors.

Hver morgen blev morfar kørt fra gården, de første år i landauer med to smukke heste for vognen til Espergærde Station, hvorfra han tog toget til København. Hjemturen foregik i omvendt orden. Køretøjet blev senere udskiftet med en bil, en af den slags vidundere som ikke ses mere på gaden. Det var en Minerva, høj og skinnende, med messinghorn og messinghåndbremse udenpå ved chaufførens side. Han sad i fri luft mellem vindspejlet og kupeen, hvor passagererne nok så komfortabelt var beskyttet af et tag, som dog bagtil kunne slås ned i solskinsvejrt. Der var hynder på sæderne og to klapstole foran til os børn, foruden blomsterglas og en telefon, hvori der kunne gives besked ud til chaufføren.

Denne mand stod for Per og mig i forklaret lys, ikke fordi han herskede over bilen, også i andre henseender var han nær de egentlige værdier. I mange år hed han Mortensen, og da han senere kom til at hedde Petersen

Ole Wivels forældre Karen Margrethe f. Tafdrup og Carl-Eilert Wivel fotografet i forbindelse med deres forlovelse i 1916.

var også Minerva'en blevet erstattet af en mere almindelig 6-cylindret Packard. Af Mortensen og gårdens kokke- og stuepiger, Sofie og Johanne, lærte vi et og andet om tilværelsens mysterier. Sexualundervisning som jeg fik allerede i tredje klasse på Krebs's Skole, havde jeg ikke det mindste brug for. Men også døden sorterede under Mortensen. Det var ham der sprang rundt i mormors

høsegård for at fange den høne vi skulle have i gryden. Jeg husker det blodige oprin, når først den skræppende høne sad mellem Mortensens hænder, og han greb den i benene og svingede den mod hønsehusets trævæg med et brag, så dens hoved blev knust. Nu kunne han roligt lægge den på huggeblokken og sætte øksen i halsen på den uden at risikere, at den hovedløse høne benene afsted igen.

Far var mere fanatisk og forfænelig med biler end morfar, men havde ikke råd til helt så fordringsfulde mærker. I Landlyst-tiden havde han en to-personers Studebaker med bagsmæk, kalechen kunne slås ned, og søndag formiddag kørte far Per og mig, som sad omme i bagsmækken helt for os selv, ned til iskageboden på Strandvejen i Espergærde, hvor vi fik store 25-øres vafler. Den blev senere erstattet af en Delage, vist nok et sjældent automobil på vore landeveje og meget smart og meget fransk, men fars smag ændrede sig og bestemte ham for en Buick. Også den var en åben vogn, cabriolet som det hed, med ekstra vindspejl til passagererne på bagsædet. ...

Det man husker bedst fra barndommens bilture er landevejstræerne. Det var jo smalle veje dengang, og kun de færreste var asfalteret, træerne stod forholdsvis tæt - og sad man i åben

Ole Wivels morbror Axel Tafdrup og hustruen Gerda boede på Gl. Strandvej i Tibberup. (Foto 1916)

vogn eller i Minerva'en med nedslået kaleche bagtil, kom og gik den regelmæssige, rytmiske lyd af de susende landevejstræer hen over bilen. Sene aftener efter solnedgang, når vi f.eks. havde besøgt morbror Axel og tante Gerda, hvis børn var vore nærmeste legekammerater - de boede på den gamle strandvej i Espergærde

ikke langt fra Hovgaarden - og man kom op i bilen sad under tæppet i den friske, kølige luft, kunne suset af vejtræerne være velsignet søvndyssende. Træer omgav én på alle veje, og selv om det nu var aften og trækroneerne stod aldeles ubevægelige, gav de den samme lyd, som bølgeslag, fra sig, når man passerede hen under dem."

Ole Wivels morfar, som optræder i denne beretning hed Julius Tafdrup, og var i 1889 grundlæggeren af en herrekonfektionsfabrik og et grossererfirma. Virksomheden havde til huse forskellige steder i København, først i Silkegade, dernæst på Nytorv, videre til Studiestræde, hvorfra den i 1913 flyttede til ejendommen Vesterbrogade 9B. Da virksomheden var på sit højeste, beskæftigede den 500 ansatte. I 1939 overtog stifterens søn, Axel Tafdrup virksomheden. Under besættelsen blev virksomheden mistænkt for at samarbejde med besættelsesmagten, og allerede den 2. december 1942 var den udsat for den første sabotageaktion - en påsat brand. I slutningen af besættelsen - den 6. februar 1945 - blev flere maskiner ødelagt af personer bevæbnede med mukkerter. Virksomheden fortsatte dog efter krigen - fra 1957 ledet af Jørgen Tafdrup.

Ejendommen Landlyst var i 20'erne ejet af parcellist Jens Jensen. Han

solgte i 1943 til sønnen Erik Frithjof Jensen. Ejendommen blev nedbrændt i en kombineret CF- og brandøvelse i 1963. På stedet ligger i dag ejendommene Hovvej nr 99-101.

Hovgaarden blev, som nævnt, solgt i 1926. Fra 1926 til 1932 var ejeren fabrikant Julius Valdemar Friis. Han var fabrikant af cykelpumper. Da han trak sig tilbage fra denne fabrik, der lå på Godthaabsvej i København, solgte han Hovgaard. Den nye ejer var en anden spændende person, som vil blive beskrevet i en senere artikel, nemlig Danmarks første uddannede kiropraktor, Sophus Larsen. Hovgaard blev nedrevet i 1989 for at give plads til et nyt etagebyggeri - kaldet "Hovgaardsparken".

Hovgaardens stuehus fotograferet i 1982 - det havde dog ikke i sit ydre forandret sig siden 1920'erne, da Ole Wivels familie boede her.

Litteratur:

Ole Wivel: "Romance for valdhorn" Erindringsmotiver, (1972).

Fotos:

Fotos fra samme bog, samt fra Kjeld Damgaards arkiv.

I september 2016 observeredes flere tun i de danske farvande. Det gav håb for fiskere om genoplivning af gamle dages tuneventyr i Øresund. Men det er nok for tidligt at tro på det - en enkelt svale bringer som bekendt ingen sommer...

Om tunfiskeri på Sjællands nordkyst

af Kjeld Damgaard

Der har været tun fra tid til anden i de danske farvande igennem mange hundrede år. Men de fiskene var så store, at middelalderens fiskere slet ikke havde mulighed for at fange disse. I øvrigt blev de ofte forvekslet med delfiner og blev kaldt springere og var således ikke specielt attraktive.

I perioden mellem 1915 og 1920 og igen mellem 1926 og 1930 observeredes rigtig mange tun ved Sjællands Odde. Da der i perioden under 1. verdenskrig var stærk efterspørgsel efter al spiselig fisk, fik fiskerne Peter og Valdemar Madsen fra Odden Havn idéen til forsøg med at fange tun. Deres forsøg med krog og line lykkedes. Krogen blev lavet af tænder fra de store hesteriver, som landmændene da benyttede. Linen var en lang meget svær manilla-line. Når tunfiskeren havde hugget på silden, der var sat på krogen, gjaldt det om at fastgøre

linen på båden. Men for at dæmpe tunfiskens kraft når den trak båden væk, sattes en eller to petroleumsdunke på linen som bremsebøje. Det fik tunfiskeren til at miste kræfterne hurtigere, og fiskerne kunne til sidst trække den store fisk op til overfladen og dræbe den med et skud fra et gevær.

Imidlertid forsvandt interessen for tunfiskekød efter 1. verdenskrig, og fiskeriet stoppede. Det var først i 1926, da københavnske lystfiskere kom til Sjællands Odde, at fiskeriet atter kom i gang. Gennem udenlandske efterretninger havde de erfaret, at tunfiskeri fandt sted bl.a. ved USA, og derfor tog nogle initiativrige fiskere til Odden i vinteren 1926. Her fik de at vide, at tunfiskeren først kom i september og oktober.

De anskaffede det mest kraftige grej de kunne finde i England, og den 31. juli 1926 stævnede de ud fra Odden Havn i håb om at finde tun.

Tunfangst i Odden Havn i 1920'erne - det første sted i Danmark, hvor tunfangst blev sat i system.

De fik da også flere gange bid den første dag, men hver gang gik grejet i stykker, og det lykkedes ikke at få fangst overhovedet. Næste dag lærte de af brødrene Madsen, hvilket grej der kunne holde til fangsten - og nu fangede man tre tun på en dag!

Et andet problem opstod dog hurtigt - der var ikke afsætning på tunfiskekødet. Folk ville kun i begrænset omfang spise kødet, og alt sammen måtte foræres bort - for blot at komme af med det!

Men i løbet af de næste år kom der mere interesse for tunfiskekød, og der

kom atter gang i erhvervsfiskernes fiskeri efter tun. Dog i første omgang nærmest som en slags bifangst i forbindelse med sildefiskeri. Man sejlede ud efter sild, men havde samtidig en agnet krog agter, og huggede en tun på den, halede man sildegarnene op og gik efter tunen. Når den var kørt træet, blev den til sidste stukket med kniv og halet ombord.

Prisen på tunfiskekød steg markant, da Skagen Konserverfabrik havde fået lært at konservere kødet og dermed kunne eksportere det. Samtidig begyndte fiskerne ved Skagen også

En god fangst præsenteres på Snekkersten Havn i slutningen af 1930'erne. Fiskeren til venstre er Viggo Lindberg.

at fange tun, så produktionen blev i disse år betydelig større.

I årene 1928-29 begyndte lystfiskerne for alvor at fiske efter tun ved Odden. Også udenlandske lystfiskere kom til, og af disse lærte de danske lystfiskere et og andet trick. Og nu begyndte pressen også at interesse sig

for fiskeriet, der blev flittigt omtalt i den danske presse. Den største tun, der blev landet i de år, var på 341 kg!

Efter få år forsvandt tunnen imidlertid næsten fra området omkring Gniben og Sjællands Odde. Men mange af de københavnske lystfiskere, som sejlede hjem via Øresund, opdagede i årene 1927-32, at der også var mange springende tunfisk i farvandet mellem Hellebæk og Espergærde.

Tunen i Øresund lod sig imidlertid ikke fange helt på samme måde som ved Sjællands Odde, men i løbet af 1934-35 lærte fiskerne, hvordan de skulle bære sig ad. Og i de følgende sæsoner frem til 1939 blev der fanget rigtig mange tun i det nordlige Øresund. Imidlertid fik lystfiskerne forbud mod sejlad med motorbåde ved 2. verdenskrigs udbrud i 1939.

Dermed kunne lystfiskerne lægge deres grej på hylden i de følgende 6 år. Erhvervsfiskerne kunne dog fortsat fiske tun - og det gjorde de især fra Snekkersten Havn, der blev centrum i dette fiskeri. Det var især farvandet mellem Lappegrunden og ned til Espergærde, der var en særdeles god

Johannes og Henrik Duve Hansen med en tun på 300 kg. på Snekkersten Havn i 1939. Det var den indtil da største fanget i Øresund.

fiskeplads. Det skyldes, at her samler sig om efteråret en mængde makrel og hornfisk på deres vandring fra sydlige farvande til Nordsøen og Atlanterhavet. Det tiltrækker tunfiskerne, som kan mæske sig i de fede fisk.

I 1945 kom fiskeriet atter i gang også for lystfiskere - bl.a. på den

svenske side, med den legendariske svenske jægermester Arvid Callander. Men i 1948 var der dog stadig kun omkring 12 danskere, der drev tunfiskeri med sportsredskaber. Men 1948 bragte dog alligevel nye rekorder til dansk tunfiskeri, der dette år kunne opregne mellem 400 og 600 fangede tun alene i Øresund.

En enkelt tunfisker, Carl Bauder - en søn af medejeren af Nordisk Film, vekselerer Carl Bauder, fangede alene dette år 68 tun med en samlet vægt på over 10 tons!

Den korte afstand mellem fangstplads og havnen i Snekkersten, gør havnen til et tilløbsstykke i de år. Og havde man ikke selv en båd, var der flere erhvervsfolk, der stillede deres båd til rådighed - selvfølgelig mod en rimelig leje. Og det var der god økonomi i for alle parter.

Tunkød var nemlig nu blevet

meget populært og var steget i pris. Omvendt blev skipperne også kræsnere - de fik nemlig en stor del af overskuddet, hvis der var fangst. Og det betød, at skipperne ikke ville have uøvede folk med. Det gjaldt derfor for begge parter om at have en erfaren makker - skipperen skulle vide, hvor

"Tonina" var den svenske jægermester og skovrider, Arvid Callanders specielt indrettede tunfangerbåd. Han ses til højre, Med hat den svenske kong Gustaf 6. Adolf. Længst til venstre ses Snekkersten-fiskeren Jonas Børgesen, der regnedes som en af eksperterne i tunfiskeri.

Tunfiskeriet tiltrak mange forskellige personer, men da det var temmelig dyrt, var der adskillige som kom fra samfundets top. Her ses f.eks. Prins Axel (t.h.), som er med ude som tilskuer på Arvid Callanders båd - med Jonas Børgesen som skipper.

han skulle sejle hen, og fiskeren skulle vide, hvordan man bar sig ad, når der var bid.

På gode dage kunne der ligge flere hundrede fartøjer i farvandet ud for Snekkersten. De var af forskellig størrelse - for farvandet ud for Snekkersten er roligt, og selv små både kan derfor bruges. Men de mange både nødvendiggjorde visse regler. Huggede en tun, så gjaldt det om at følge med, og derfor måtte andre både vige for sådan en båd. Skipperen havde intet andet valg end at følge med - tunen var langt den stærkeste. Så for at advare andre hejste man straks tun-flaget. Det viste i begyndelsen en

tun på en hvid dug, men blev senere ændret til et sort T på gul bund. Selvom der både var færgefart og forbisejlende skibe i nord-sydlig retning respekterede de i al almindelighed disse flag og faldt af, hvis det var nødvendigt.

På grund af det gode fangstår 1948 besluttede en række entusiastiske tunfiskere sig for at danne en tunklub. Den blev en realitet allerede vinteren 1948/49. Men navnet blev mere internationalt end først tiltænkt, idet man ønskede at tiltrække svenske

og udenlandske medlemmer. Navnet blev derfor Skandinavian Tuna Club. Der var planer om at arrangere en tunkonkurrence, men klubben blev overhalet indenom, da Berlingske Tidende udsatte en vandrepokal til en værdi af 5.000 kr som præmie ved en turnering i august 1949.

Sådan en klub skulle naturligvis have et klublokale, og her kom kroejær Oscar Pedersen foreningen til hjælp. Et lokale blev indrettet til formålet på kroen, og efterfølgende blev kroen, der senere blev til "Kystens Perle", samlingspunkt for tunfiskerne.

Den første konkurrence blev en succes og i de følgende år blev konkur-

Knud Kyvsgaard med datteren Birgitte på tunfiskeri i 1961.

rencen fulgt skarpt af pressen, der fandt begivenheden meget interessant. Men også private fik interesse i fiskeriet. Fra Snekkersten kunne man således - mod betaling - sejle med en båd ud på Øresund, og følge fiskeriet på nærmeste hold.

En af de mere legendariske tunfangere var familien Kyvsgaard. De fiskede bl.a. i august 1950 en kæmpetun på 372 kg ud for Snekkersten.

Men succesen varede kort. I 1953 faldt tunfangsten dramatisk, og i 1954 var der næsten ingen fangst. I de følgende år fangedes ingenting, men så pludselig i 1960 skete miraklet igen. Der blev atter fanget enkelte tun, men slet ingenting i forhold til året efter. 1961 blev en genoplivning af gamle dage. Og det var især meget store tun, der blev fanget det år - den største var således på ikke færre end 360 kg.

Men så ebbede eventyret atter ud.

Året efter kom der kun ganske få tun på krogen, og i 1964 var det helt slut. Siden har der kun været fanget enkelte tun i enkelte år.

Baggrunden for tunens forsvinden er omstridt, men en væsentlig årsag er uden tvivl overfiskning og rovdrift. Tunene når ikke at vokse sig store, og bl.a. den voksende interesse for sushi har betydet en øget efterspørgsel på tun. Men de tilbageværende tun foretrækker nu andre trækruter, bl.a. findes der nu tun i Biscayen og ved det sydlige USA, hvorimod de er forsvundet fra Nova Scotias kyst længere mod nord.

Litteratur:

Ludvig Svendsen: Tun, Fiskeri af Tun (1949).

Per Ekstrøm: "Fisk som skabte legender" på www.tunaclub.dk

"Det er vanvittigt spændende at fiske Tun!" i Billed Bladet 20.09.1938

"Storvildt-jagt i Øresund" i Billed Bladet 16.08.1949

Ole Arndal: "Storvildt paa Øresund" i Billed Bladet 09.09.1960.

Henning Kørvel: "Da Øresund kogte af tun", i Frederiksborg Amts Avis, 03.09.1997.

Naar Tun-Flaget gaar til Tops

*Uddrag af artikel
af Børge Munk Nielsen i BT, 1949.*

Der skal meget Mad til Tunen. Da vi forleden stod ud fra Snekkersten Havn, havde vi ombord to hele kasser af Makrel og Hornfisk, men det viste sig, at de ikke nær slog til.

Vejret var haardt. Indefra saa det ikke værst ud. Fralandsvind giver altid et forsonende Skær over Bølgetoppene, Men da vi kom et Stykke ud og pludselig ikke længere saa Ryggen af Bølgerne, fik man rigtigt at se, hvor haardt Vejret var med Masser af hvidt Skum over Sundet.

Vi gik efter Kronborg ... for herfra og over mod Helsingborg laa saa at sige paa Række i alt 23 Baade, og det maatte tages som Tegn paa, at Tunen var der. Vi gled ind i Rækken og drev Sidelæns over mod Svenskekysten, samtidig med at der blevet taget fat. Vekselerer Petersen-Hinrichsen lagde ud. En dejlig Makrel kom paa Krogen og blev sænket ned i tilpas Dybde, medens Bremsen blev sat paa Hjulet, saa der i Tilfælde af Hug vilde være netop den rette Modstand for Tunen.

Direktør Balle tog sig af den anden meget vigtige Opgave at lokke Tunen til. Det sker ved at fodre. Makrel og Hornfisk skæres i Stykker og kastes

"Astrid" af Snekkertsen har sat tunflaget - det første af slagsen - tunen er her fanget og hænger på siden af båden.

udenbords, saa de glider i en stadig Strøm ned forbi den Makrel, der sidder paa Krogen. Naar Tunen kommer forbi, vil den samle "Maden" op og paa den Maade ogsaa komme forbi Makrellen paa Krogen.

Meget ofte sker det, at Tunen undlader at tage netop den Lokkemad, der er Krog i, men ellers spiser op. Det maa være et Instinkt, der advarer den mod Faren. Tunen er ellers ikke nervøs af sig. Formentlig i sikker Viden om sin Styrke aner den ingen Uraad og kommer ganske tæt paa Baadene.

Vor Spejden ned i Vandet, hvor de skinnende Fiskestykker glider bort, er dog forgæves. Ingen Tun viser sig nær os, men der er Fisk i Nærheden for ikke 50 m borte ryger pludselig en hel Flok Hornfisk ud af Vandet, utvivlsomt jaget af en sulten Tun. Lidt efter raaber Balle: "Se der!..." Et Par Hundrede Meter fra os vælter en Tun rundt i Vandskorpen: Og saa kommer der paany vældig Gang i Kniven, der skærer Lokkemaden i Stykker. Det gælder om at trække Fisken til.

En Gang imellem tager Baaden en

En af de mest kendte tunfiskere omkring 1950 var direktør Carl Bauder, der her ses i tunstolen på fiskeri i Øresund.

Det nye tunflag, gult med sort T, sættes som tegn til andre søfarende om, at der er hug.

ordentlig Overhaling, saa vi er ved at trimle ud, og ustandselig staar Vandet i Sprøjt ind over, saa Vandet driver af Oliekapper og Ansigter. "Er det ikke herligt", ler Petersen-Hinrichsen engang, da han faar en hel Bølge over sig. Utroligt, at Tunfisk saadan kan gøre Københavnerne til "Havets Helte".

Langt ude paa højre Fløj ligger en Baad med Tunflaget oppe. Det er Direktør Bauder i sin nye Baad "Fortuna". Han kan finde Fisken. Et Par an-

dre Baade har ogsaa Tunflag oppe, og en Hundestedkutter, der sejler forbi, har et lille Dannebrogflag oppe i Masten. Ogsaa det er et Kendingsmærke, og hver Gang vi er oppe paa en Bølgetop og Kutteren nede i Dalen, ser vi den store Fisk ligge paa Dækket.

Efterhaanden er vi drevet helt over mod Helsingborgs solide Betonmøller - hele Tiden ligger Baadene netop der, hvor Færger og Hurtigbaad skal frem, men der vises beundringsværdigt Hensyn til Tunfiskerne og styres langt udenom. Vi starter og gaar tilbage mod Kronborg, fordi den ene Baad efter den anden, helt op udfor Helsingør Nordhavn. Det er et "Tip" vi får af Jonas Børgesen, Snekkerstens berømmelige Tunfisker. Vi tager et nyt Drev. Efterhaanden er vor Madning ved at være opbrugt, stadig uden Hug. "maaske vil de hellere have Brisling i Dag", erklærer Balle, og vi gaar i Havn for at sikre os en Kasse af de lækre Smaafisk. Vi staar ud paa ny.

En staaalgraa Fiskerbaad et Stykke borte sætter pludselig i Fart, og vi ser en Mand springe op i Tunstolen i Stævnen og begynde at haandtere Hjulet, medens Stangen trods sin Tykkelse bøjer. Det er Landsretssagfører Vibe-Hastrup, der har faaet Hug. Nogle Minutter gaar i Spænding, saa viser den store Fisk sig i Overfladen, først kun den store Finne, siden hele den mørke Ryg. Den følger med ind mod Baaden,

og der gøres klar med Fangstkrogen, men Fisker er ikke til Sinds at give sig. Da den er en halv Snes Meter fra Baaden, vender den og gaar mod Dybet, medens Linen fyger af Hjulet. Der er pres paa. Ustandselig maa Baaden drejes efter Tunens Bevægelser. Af og til følger Fisker med ind, men snart efter stikker den ud af igen. Et Par Gange tager den farlige Ture rundt om Baaden, men alle Skær klares og efter en næsten timelang Kamp maa Fisker endelig give sig, og Kæmpen paa over halvandet Hundrede Kilo kommer op i Baaden, medens Tunflaget foldes ud i Blæsten. I alt gav den stormomsuste Dag 7 Tun.

Men vi faar ikke Brug for vort Tunflag. Da Baaden i Aftenskumringen staar ind gennem den skærmende Molearm, har vi fodret Tunene med tre hele Kasser dejlig Mad uden at faa noget til Gengæld, men chancen er jo heldigvis ikke forbi endnu.

Paa Snekkersten Havneplads er der Gang i Vejningen af Dagens Fisk overvaaget af en stor Tilskuerskare. Den største Fisk er paa 170 kg den Dag, men Rekorden for i Aar er indtil nu paa 225 kg. Det er ingeniør Larsen, der har fanget denne Fisk. Tunen kan dog blive meget større, mellem 350 og 400 kg er ikke ualmindeligt og der er endog taget en Tun paa 500 kg ved Snekkersten.

De fangede Tunfisk overlades til Fi-

ske-Eksportørerne, og der er stor Rift om Fiskene, der eksporteres til Italien. Her lægges de i Olie og lagres et Aars Tid, hvorefter det er en meget fin Spise.

Hugo Hasselbalch var også tiltrukket af tunfiskeriet og ses her siddende i den specielle tunstol, som var et nødvendigt udstyr til formålet. I det hele taget var udstyret til tunfiskeri ret dyrt, så det forklarer også den store overvægt af tunfiskere fra samfundets højere lag.

Den store fisk

Af Alf Olsen, Tuse Næs (1994).

Det var i sommeren 1949, vi havde ligget med ålekroge hele sommeren på Holbækfjorden og Inderbredning og lavet et ret godt fiskeri. Boet i båden og med mange arbejdstimer. Vi havde hørt om det spændende tunfiskeri, der foregik ved Kronborg, så vi tog en lille sommerferie, før vi skulle til at nedramme bundgarnspæle til efterårsfiskeriet efter blankål.

Vi fandt på at gøre forsøget, og da der endnu var flere ting rationeret her, og der var mulighed for at sejle til Sverige, fik vi vores pas i orden, og den 12. august sejlede vi til Helsingør Nordhavn. 12 timer står der i logbogen. Der var mange både, der havde station her, og vi kom ind, ligesom de landede for natten. Cirka en halv snes havde fisk på dækket. Der var en enkelt båd fra Ejby, Harris Frederiksen, og fra Hundested var der Rotalaurits og Jyderne, som vi kendte. Vi fik et tip om, hvilke grejer vi skulle bruge, alt kunne købes hos skibshandleren, så vi riggede til og fulgte med hele flåden ud næste morgen.

Tunen gik kun til Hven, så man sejlede derop og drev ud til Kullen med et par kroge ude samtidig med at man

fodrede med småsild. Da vi havde drevet en halv time, gik jeg ned for at få morgenmad, jeg fik lige bidt af en ostemad, da linen hvislede ud, så jeg sprang hen til motoren uden at få sunket maden! Krogen var på en tynd stålwire samlet til en rulle tveine, som fisken allerede havde taget flere hundrede meter af, så vi måtte efter den.

Når man havde fået bid, skulle fisken køres træt, inden man kunne komme den nær, og da skulle man hejse tunflaget. Det respekterede de andre både ved at tage krogene ind, da tunen ofte gik med en lang line, og selv færgerne veg for en båd med bid på krogen. Men vi havde ikke noget tunflag, så vi hejsede håndklædet, og efter halvanden time var fisken så træt, at vi kom den så nær, at vi kunne slå et stik om halen på den og vippe den ombord. Den ligner fuldstændig en kæmpestor makrel. Og den vejede 137 kg, viste vejesedlen. Opkøberen gav 300 kr., og så fik vi købt nogle tøjrester og syet et tunflag, som jeg har endnu.

Der var vel 150 både ude at drive hver morgen, og vi fulgte flåden ud, og de næste dage fik vi godt nok bid, men vi fik ikke fisken. Der var meget udadgående strøm, når vi havde dre-

Så er tunen ved at blive skåret op efter vejningen på Snekkersten Havn...

vet i to timer, tog det fire timer at sejle tilbage igen. Vi lå så ved kaj i Viken i Sverige, og da vi havde fået at vide, at det danske øl var guld værd herovre, havde vi taget en kasse hof med, og det var lige noget for de svenske tolderen, så vi havde aldrig noget besvær med at få stemplet samt handle udenom rationeringerne.

Vi nåede at fange en fisk mere på 130 kg, så Øresundsturen var reddet.

Den største vi så, der blev landet, vejede 400 kg. Det var Rota fra Hundested, der kom ind med den, han havde også trukket i 8 timer med den langt ud i Kattegat. Desværre er tunen helt forsvundet fra danske farvande. Et af de år så vi også tun mellem bundgarnspælene her i Isefjorden, og prøvede også at drive her i Orø Sund, men vi fik ikke held med det.

Fiskernes eventyr

Kæmpestore tun fanget i massevis i Øresund

af
Axel Lange

Forfatteren Axel Lange, Dragør (1920-2016) udgav i 2013 sine erindringer med titlen: "Så vidt jeg husker." Kort før Axel Langes død i marts måned i år, fik Helge Mørdrup Jensen lov til at bringe et afsnit fra bogen i Egebækken. Det pågældende afsnit hedder "Fiskernes eventyr" og fortæller om tunfiskeriet i Øresund.

I mellemkrigsårene og frem til midten af 1960'erne var der i Sundets nordligste del massevis af tunfisk, som formentlig var tiltrukket af store forekomster af hornfisk. Tunfiskeri eller tunjagt, som det også blev kaldt, var blevet en populær sport i farvandet ved Kronborg.

Konkurrence om den største fisk
Snesevis af fiskerbåde og store og små lystbåde sejlede ud fra havnene i Helsingør, Snekkersten og Espergærde og på Nordkysten med både erhvervs- og lystfiskere, der konkurrerede indbyrdes om at komme hjem

med de største fisk. Der var flere kendte personer mellem de konkurrerende. En af dem var skuespilleren og instruktøren Svend Methling.

Big Game Fishing

En sensommer-søndag tog jeg tidligt om morgenen til havnen i Snekker-

sten.

Jeg havde læst om det her tunfiske-ri og ville prøve, om jeg kunne få en tjans som gast på en båd og komme ud og prøve den nye danske sport: "Big Game Fishing" eller "Jagten på Thunnus Thyrinnus".

Luksusmetoden

Langs havnemolerne lå en masse både, der mere eller mindre var udrustet til tunfiskeri. Nogle var almindelige fiskerbåde. Andre var store flotte motorbåde, der havde det helt dyre tungrej om bord med drejelig tunfiskestol fastmonteret på agterdækket. Medens jeg stod på molen og betragtede dette scenarium, der virkede lidt fremmedartet i den lille fiskerlejevavn, var sådan et luksusfartøj netop på vej ud af havnen. I stolen sad en tunfisker, formentlig bådens ejer.

Mellem benene og fastgjort i en særlig holder på stolen havde han en kraftig tunfiskestang med dertil hørende spil, snøre og krog. Selv var han spændt fast i stolen for ikke at falde over bord, hvis der pludselig blev bid, eller tunen gjorde for meget modstand.

Ernest Hemmingway?

Tunfiskeren eller -jægeren, der var stor og så stærk ud, havde et lille overskæg, der gjorde, at jeg kom til at tænke på Ernest Hemmingway, som

jeg havde set billeder af i en lignende situation. Inden for en armlængdes afstand stod en øl i en speciel holder, der gjorde, at øllen ikke kunne vælte. Ved roret stod en gast, og det må også have været en mand med erfaring, for det kræver en særlig teknik og påpasselighed at styre en tunfiskerbåd, når en tun har bidt på krogen. Snøren skulle jo nødig knække eller komme ind i skruen. Herudover var der to dæks-gaster til det øvrige arbejde om bord.

Rundt på molen

Jeg gik en tur på molen og forhørte mig hos mandskabet i de forskellige fartøjer, om de eventuelt havde brug for en gast. På det tidspunkt havde jeg ikke megen erfaring i at sejle eller fiske, og jeg havde naturligvis slet ikke kendskab til tunfiskeri. Men det sagde jeg ikke noget om.

På de mere sofistikerede både som ovennævnte var der naturligvis ikke brug for nogen, og især ikke for en, der ikke engang havde det rigtige tøj på.

Fattigrøvsmetoden

Men i en almindelig fiskerbåd sad der en fyr, på 50-60 år og røg pibe. Da jeg spurgte ham, om han skulle ud og fange tun, svarede han: "Ja, - prøve på!" og da jeg spurgte, om han havde brug for en ekstra mand,

kastede han et lidt skeptisk blik på mig og min påklædning men sagde han, at det ku' da godt være, og at jeg bare kunne komme om bord., hvis jeg ville med ud.

Det gjorde jeg så, og skipperen, der præsenterede sig som Jacob, gik ned om læ og kom op igen med en islandsk sweater, noget oilskinstøj og et par gummistøvler, som jeg bare kunne ta' på. Det gjorde jeg så også, og det hele var lidt for stort. Men det var der jo ikke noget at gøre ved. Med om bord var der også en ung, fregnet og rødhåret fyr på 17-18 år. Det var skipperens søn. Han hed Morten og var "fast mand".

Udnævnt til sømand

Skipper fortalte mig lidt om tunfiskeri, om grejet og om hvad jeg "bare sku' gøre", når vi kom ud. Jeg blev udnævnt til "sømand". Det kaldte han mig i hvert fald resten af tiden. Det har nok været ironisk ment.

Fang

Tun-grejet om bord var mindre prætentøst end det, jeg havde set på den fine båd. Det bestod simpelthen af en ca. 50m lang stærk snøre med en 3m lang stålwire som "forfang" med en kraftig krog i den ene ende.

På snøren var med ca.10 metersindbyrdes afstand fastgjort 4-5 solide benzindunke. De var af jern og blev kaldt

Sådan så det ud, når der havde været hug og tunfiskeri havde måttet opgive kampen. Her er det Jonas Børgesen, som trækker tunen helt hen til skibssiden.

"jerry cans". Sådan en sad der også i snørens anden ende. "Forfanget" mellem snøren og kroge var en særlig stærk stålwire, som tunens skarpe rygfinne ikke kunne slide over. Hele arrangementet med snøre, dunke, forfang og krog blev kaldt et "fang".

Mænd af få ord

Jeg kunne høre et primusapparat

snurre i styrehuset, og kort efter kom Morten ud med en bakke med tre store krus med kaffe og nogle tykke skiver rugbrød med smør og ost. Hverken far eller søn var folk af mange ord, men de var venlige nok. Da kaffen var drukket og ostemaden spist, startede Skipper motoren. Morten og "Sømanden" kastede fortøjningerne, og med røgringe fra udstødningen og en hyggelig døf døf døf-lyd styrede vi ud på Øresund med skipper ved roret.

I retning af Kullen så vi med mellemrum nogle store tunfisk springe. Så gjorde vi "fanget" klar. Snøren med jerry cans osv. blev kvejlet op på fordækket, så krogen lå øverst, og så blev der sat en hornfisk på krogen som madding.

Hornfisk og makrel som lokkemad

Da vi var kommet lidt nord for færgefartens sejlroute, sagde Skipper, at så ku' vi godt begynde at gøre klar. Som lokkemad kastede vi først en hel masse hornfisk og makrel i vandet. Lidt senere, da Skipper havde standset skruen, lempede vi krogen med noget af snøren og de første dunkene forsigtigt ud over lønningen og passede på, at det ikke kom i urede eller i nærheden af skruen. Resten af snøren og dunkene, som blev om bord, blev fastgjort til lønningen med en "knæksnor".

Der var stærk nordgående strøm, så

da skipper startede motoren og bakkede båden sydover mod strømmen, rettede snøren sig ud og vi kunne se dunkene flyde på vandet i nordlig retning.

BID!

Pludselig efter et kvarters tids venten skete der noget. Knæksnoren brast, og den del af snøren og dunkene, der lå på fordækket blev trukket over bord i en rasende fart. Det gjaldt om ikke at stå i vejen. VI HAVDE FÅET BID!

Tunflag

Det blev pludseligt meget spændende. Der blev hejst "tunflag" i masten, der betød, at vi havde fået tun på krogen, og at andre både skulle vise hensyn og ikke komme i vejen, da det jo var tunen og den alene, der bestemte, hvor vi skulle hen. Hele fanget med alle dunkene var nu i søen og fjernede sig hastigt mod vest. Nu skulle vi bare følge efter og ikke tabe dunkene af syne. Nogle af dem forsvandt af og til under vandet, men kom op igen, og den sidste dunk, der var hvidmalet, tabte vi ikke af syne på noget tidspunkt.

Skipper styrede båden meget rutineret og sørgede for, at fanget ikke kom i nærheden af skruen. Samtidig holdt han skarpt øje med andre både og gav signal med bådens tågehorn,

hvis der var nogen, der kom for tæt på. Der var ret mange både i farvandet, som havde fået eller ventede på at få bid, og selv om der var god plads i Sundet, gjaldt det om at holde årvågent udkig og reagere hurtigt.

Stor stærk tun

Det var en stor og stærk tun, krogen sad i, for den trak alle 5 dunke efter sig i varierende hastighed gennem vandet i mere end en halv time. I begyndelsen tilsyneladende ubesværet. Senere lidt langsommere. Med ét lå alle dunkene stille, og vi sejlede hen til den hvide dunk og fiskede snøren op med en bådshage. Heldigvis inden vi havde fået dunken om bord, fik tunen åbenbart fornyede kræfter og stak atter af i stor fart med snøren og alle dunkene efter sig.

150 kilo?

Igen satte vi efter den hvide dunk, og efter et kvarter lå den atter stille. Denne gang begyndte vi ikke at hive fanget om bord, men halede bare ind i snøren til tunen kom til syne. Det var

Det var altid et tilløbsstykke, når der kom både ind med tun, der skulle hejSES op i kranen og vejes...

en flot fyr, større end vi troede, måske 150 kg? Vi trak den ind til skibssiden. Den var sikkert blevet godt træt og lå nu helt stille. Måske var den død, men for en sikkerheds skyld stak Skipper en lang kniv i den. Nu var den død, og vi surrede den fast til si-

den af båden, bjergede grejet og styrede mod Snekkersten.

172 kilo!

I havnen sejlede vi hen til mastekranen på molen og fik byttet halet op og vejjet. Den vejede 172 kg. Vi blev fotograferet ved siden af tunen, der var ophængt ligesom Mussolini i sin tid med hovedet nedad. Jeg håber og tror, at skipper fik en god pris på fiskeauktionen.

Der var en vis tilfredsstillelse i, at de store både med det avancerede fangstgrej og det prominente mandskab ikke hjembragte flere eller større fisk end de små både med benzindunkene. Men de fik måske nok lidt mere presseomtale og kom i Billed Bladet.

Senere var jeg var ude at sejle med Jakob og Morten igen et par gange. Vi prøvede også at gentage succes'en fra sidst, men vi har ikke fanget flere tun sammen siden.

Tunene forsvandt fra Øresund igen

Nogle år efter forsvandt tunene igen fra Øresund, og eventyret var forbi. Nu mange år senere kunne det dog

De små gule finner var attraktive souvenirs, som drengene på havnen altid var på jagt efter.

se ud, som om den måske er ved at vende tilbage. Ifølge "Lokalavisen" i august 2011 skulle der nemlig være observeret nogle springende tun ved Lappegrund i farvandet mellem Hornbæk og Höganäs i Sverige. Men de var måske kun på en kort visit.

Horserødlejren fylder 100 år

Perioden 1916-19 var en periode med store begivenheder i Horserød og omegn. Her fortælles om Horserødlejren i den første tid - men også om perioden fra 1920 og frem til nutiden.

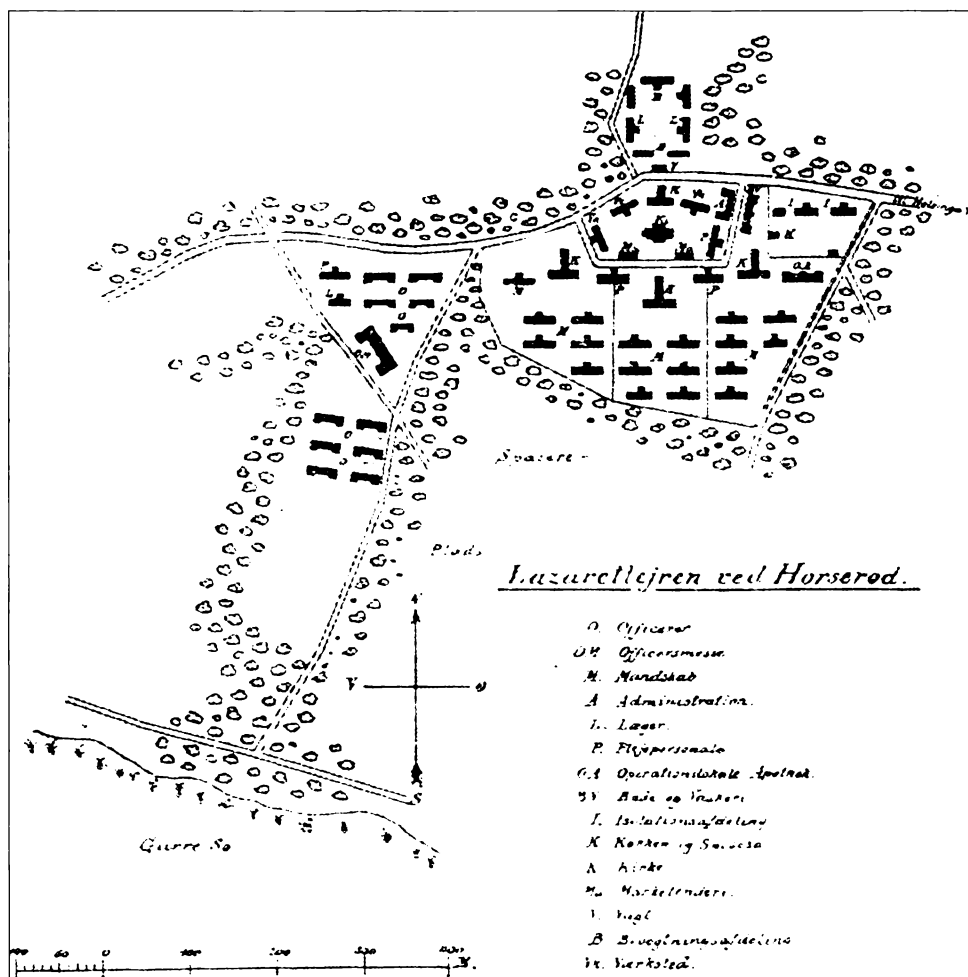
af Kjeld Damgaard

Danmarks neutralitet under 1. verdenskrig fik en del danskere til at tænke, at vi måtte da kunne hjælpe de stakkels krigsfanger, som var blevet interneret på begge sider i krigen. Og det var da også den danske læge Thorvald Thorson, som i maj 1916 foreslog, at Danmark skulle tage imod 10.000 krigsfanger - baseret på frivillige bidrag og privat indkvartering. Thorsons baggrund var bl.a. at han havde været overlæge for den serbiske hær i årene 1912-13 og læge ved belgisk Røde Kors i årene 1914-15. Han kendte derfor vilkårene for krigsfangerne og mente, at Danmark kunne styrke sin neutralitet ved at tilbyde en sådan humanitær indsats.

Lejrene planlægges

Den danske udenrigsminister Erik Scavenius mente dog, at 1.200 fra hver side af de kæmpende parter (russere hhv. tyskere) måtte være nok, men at staten skulle tage sig af dem. Og sådan blev det. Det blev også besluttet, at der kun skulle tages invalide eller folk med sygdomme, der kunne helbredes, og at alle skulle sendes hjem til deres hjemlande ved krigens afslutning. De to lejre til hhv. tyskerne og russerne skulle placeres så langt væk fra hinanden som muligt - og først var det hensigten at anvende militære anlæg til formålet. Men da der derved opstod problemer for Sikringsstyrken, som jo var indkaldt under 1. verdenskrig, så valgte man at finde nye steder til de to lejre.

I slutningen af august og begyn-

"Lazaretlejr" ved Horserød, som den så ud ved anlæggelsen i 1917.

delsen af september 1916 havde ingeniører foretaget opmålinger i Horserød Hegn, og den 7. september kunne Helsingør Avis afsløre, at det nu var blevet besluttet at anlægge den ene lejr her og den anden ved

Hald i Jylland.

Efter de daværende planer, skulle barakkerne importeres fra Østrig, men at man allerede da var i færd med at bygge den første barak, til husly og administration for den vi-

dere planlægning.

Ved Horserød afgav statsskovvæsenet således tjenestejorden tilhørende skovfogedstedet "Horserødhus", som lå så tilpas tæt ved Helsingør Havn, at man regnede med at kunne sejle krigsfangerne hertil fra Tyskland.

Krigsfangekomité nedsættes

Opgaven var imidlertid ikke helt nem. Dels gav det store problemer at få forhandlet med begge de krigsførende parter, idet der jo reelt var tale om krigsfangeudveksling. Derfor krævede det en betydelig diplomatisk indsats, og på russisk side gik sagen kun igennem, da zcar Nikolaj mente at kunne stå fuldt inde for sin moders fødeland. Men sagen trak ud og først få dage før julen 1916 blev det endeligt klart, at man skulle modtage krigsfanger fra krigens to parter.

Til formand for en nystartet krigsfangekomité valgtes den netop afgåede admiral Georg Zachariae. Desuden deltog en dansk læge, Thorvald Madsen, og fhv. borgmester Ludvig Dithmer. Derimod turde regeringen ikke tage initiativtageren Thorvald Thorson ind i komitéen - man var bange for hans store aktivitet for sagen og overfor offentligheden.

Arbejdet i Horserød igang

Men Zachariae viste sig handlekraftig og allerede den 4. januar

1917 kan Helsingør Avis berette om heftig aktivitet i området: "*I lange Rækker kører Vogn efter Vogn det svingende Læs Tømmer og Brædder, Cement og Kloakrør fra Helsingør til Skovfogedlodden i Horserød, hvor Fangelejren skal opføres og staa færdig i Maj Maaned dette Aar.*"

Arbejdet udføres under Overledelse af Ingeniørkaptajn A. Hoff, der har lejet et Værelse hos Sogneraadformand, Smedemester Larsen, hvor han kan opholde sig, naar hans Nærværelse kræves paa Byggepladsen.

Arbejdet ved Lejrens Opførelse er iøvrigt overtaget af Tømrermester Jul. Nielsen, København, som venter at skulle beskæftige 2-300 Tømrersvende foruden et halvt Hundrede Arbejdsmænd til Betonstøbning etc. For Øjeblikket er der godt et Hundrede Mand i Arbejde og Fortjenesten er god. Det siges, at hver Tømrersvend er garanteret en Løn af 1 Kr 50 Øre pr. Time. Det er allerede nu meget vanskeligt at indkvartere den store Arbejdsstyrke paa den ret svagt bebyggede Egn, og det Arbejde, man nu er gaaet i Gang med, bestaar i at opføre Sovebarakker og Marketenderi for Arbejderne. Saasnt disse Barakker er færdige, vil der blive søgt yderligere Arbejdskraft, ligesom man til den Tid venter at faa Tømmer og Brædder direkte fra Sverige."

Ikke med glæde

Avisen fortæller videre om lejrens kommende indretning, og slutter så af med disse bekymringer:

"Det er ret naturligt, at det Spørgsmaal paatvinger sig, hvorvidt der nu ogsaa vil komme syge Fanger hertil, naar Lejren en Gang staar færdig, og hvad en Lejr til 1000 Fanger i og for sig betyder i Forhold til Verdenskrigens Millioner af Fanger. Det er i og for sig ikke mærkeligt, at det ikke er med særlig Glæde, at Omegnens Beboere vil se en saadan Invasion i Møde af stakkels Mennesker, der er befængte med alle mulige Sygdomme. Og naar Lejren en Gang er tømt for de udenlandske Beboere, hvad saa? Ja, saa kan den maaske benyttes til et Tuberkulosesanatorium, siger Rygtet."

En uges tid senere skrev samme avis:

"Hvor alle Pengene til Lejrens Opførelse skal komme fra, ved ingen. Foreløbig lægger Statskassen ud og saa haaber man paa, at Frivilligheden vil yde et stort Bidrag. Hvad vi nu ikke tror, naar det erfares, at Staten staar bagved. Men hvad koster saa ikke den daglige Drift? Helt godt tilrettelagt synes det hele Arrangement endnu langt fra at være. Det er nu oplyst, at det er tuberkuløse Fanger, der skulle til Lejrene her, antagelig for at dø i fredelige Omgivelser. Vi forstaar

ikke, at man saadan uden videre kan disponere over en hel Egn og inficere samme uden først at spørge Beboerne om deres Mening herom. Vi finder det aldeles uforsvarligt."

Stemningen vender

Avisens bekymringer ser dog ikke ud til at have haft dybe rødder. Der ses ikke senere lignende bekymringer, ligesom der ikke ses læserbreve eller lignende mod projektet. Og i en artikel den 17. april er tonen da også en anden. Skribenten synes nu lettere imponeret over, at man virkelig er nået så langt som tilfældet er. Men lidt malurt kommer der da i bægret:

"I Gaar rykkede 5 Kokke og en Mesterkok ind i Lejren og tog et af de mægtige Køkkener i Besiddelse. Hvor man skal faa Føden fra til Lejrens 1500 Sjæle, er en Gaade for mange, navnlig i en Tid, hvor der er Mangel paa Brødkorn, paa Sukker, Petroleum, Kaffe etc., og hvor Fisk og Kød kun kan vejes op med Guld."

Efter en detaljeret beskrivelse af de "store, lyse og luftige Sygeværrelser" sluttet artiklen af med følgende opfordring:

"Vi anbefaler at aflægge et Besøg ved Lejren - ind i den er Adgang strengt forbudt, hvis man da ikke indbydes til Besøg - det er af ikke ringe Interesse."

Den 1. maj 1917 ankom de første russiske krigsfanger til Helsingør. Her ses de førstepå vej ned ad landgangen til en varm velkomst af bl.a. Røde Kors medlemmer.

"Blandt venligtsindede Mennesker"

Og et par dage før lejrens åbning er tonen helt vendt. Avisen skriver den 28. april, hvor vinteren endnu ikke helt havde sluppet taget:

"Under normale Forhold vilde Hørserød Hegn mu have staaet med et fint Anemonetæppe og med unge lysgrønne Blade paa fine gamle Bøge. Det havde været en smuk velkomsthilsen til de saarede og Syge, der har døjet saa meget ondt, og det vilde være kønt, hvis de straks ved deres Ankomst til Danmark mærkede, at Solen skinnede mildt og venligt imod dem. Det er nu ikke saaledes, at Bøgen staar grøn, men et venligt Nik,

en Viften og Vinken med Haanden, det har vi, og det vil sikkert glæde de Fremmede og give dem Haab og Mod paa, at de gaar en god Tid i Møde, nu da de er kommen blandt venligtsindede Mennesker.

Lad os være enige om at vise de syge Soldater et mildt Ansigt og lad os ved Havnen - naar de ankommer - hejse vort gamle korsmærkede Flag som en Velkomsthilsen."

De første russere ankommer

Og så oprandt den 1. maj - og lidt før kl 10 stævnedes det tyske lazaretskib "Imperator" ind i Helsingør Havn. Helsingør Avis fortæller hvordan hele havneområdet var smykket med flag,

I sommeren 1917 kunne man på Esrum-vej se denne situation, hvor en dansk soldat fra vagtpersonalet cykler ud for den nyanlagte Horserødlejre.

både på skibene og de omkringliggende huse. Vejret var tilmed strålende, og de fremmødte delegationer blev modtaget med smil fra de 150 russiske krigsfanger, der var de første der skulle føres til Horserødlejren.

Selvom havnemolen var afspærret var der alligevel mødt rigtig mange mennesker ved skibets ankomst, og efter at et par medlemmer af den russiske legation i Danmark havde budt velkommen, så stillede den russiske militærattaché, oberst Potosky sig op ved landgangen. Helsingør Avis fortæller videre:

"Langs Siderne stod Damer af det københavnske Røde Kors med fru Ingeniør Rump i Spidsen. Efter Opraab kom de russiske Officerer frem en for en, gjorde stram Honnør for de tyske

Officerer og gik synlig lettede over Landgangen, hvor de elskværdige Damer smykkede dem med Pinselil-lier og andre af Foraarets Blomster. Og da de satte Foden paa dansk Grund, trykkede Oberst Potosky, en ualmindelig sympatisk Officer med prægtige varmhjærtede Øjne, dem i Haanden og bød dem velkommen. Det var et gribende Øjeblik baade for Russerne og for alle de mange Tilskuere.

Ved Oberstens Side stod den russiske Røde-Kors Søster, den med mange Ordenstegn smykkede Baronesse Vera Maslennikova, der øjensynlig kendte flere af Fangerne. Ved Landgangen blev alle Fangerne forsynede med et broget Lommetørklæde, der indeholdt Tobak og en æske Bogdanoff-Cigaretter, og ret længe varede det ikke, før

*De russiske krigsfanger har været på en gåtur og er på vej tilbage til lejren.
(Foto: 1917)*

hver Mand dampede paa sin Cigaret. Ved Landgangen og overalt paa Pladsen ved Bilerne og Ventestederne var fru Direktør Tvede, Forstanderinden for Røde-Kors i Helsingør, i Aktivitet med at uddele Blomster og Cigaretter, ligesom vi saa mange Private, Damer saavel som Herrer, dele ud med rund Haand.

Saasnaart de 24 Officerer var fra Borde, tog man fat paa det menige Mandskab, og hver Gang en af automobilerne var fyldte, kørte den afsted til Horserød, overalt hilst med Ærbødighed og Sympati af de mange Mennesker, som stod opstillede fra Kronborgbroen og langs hele Cirkelvejen og Kongensgade. Og Venligheden fra den helsingørske Befolknings Side smittede, saa at man kun saa glade

og fornøjede Ansigter blandt Fangerne. Hvoraf mange manglede en Arm eller et Ben, men mange tilsyneladende ogsaa var slupne ret helskindet fra Hexedansen.

Blandt Transporten i Dag var der ingen som skulde transporteres paa Baare, men alle saa de mere eller mindre medtagne ud, underernærede for at bruge et mildt Udtryk. De var iførte lappede og gamle Militærkapper, der dækkede over Fangedragten, men Tøjet var tilsyneladende helt og rent, ligesom de ogsaa alle havde Fodtøj paa Benene, selvom dette selvfølgelig ikke var af første Sort."

Flere båreliggende krigsfanger

De næste krigsfanger ankom den 6. maj. Holdet var på 91, hvoraf en del

var fra østrigske fangelejre. Over 50 af disse var stærkt angrebne af tuberkulose, og 12 af disse lå på båre. Den samme modtagelseskomité var til stede, men det sprang i øjnene at fangernes tilstand var langt dårligere end fra det første skib.

Den 12. maj ankom "Imperator" for tredje gang. Fangernes tilstand var denne gang endnu ringere, navnlig de fanger der ankom fra Østrig. Fangerne fra Østrig ankom i brune koffer og træskostøvler, medens fangerne fra Tyskland var iført sorte kavajer og havde læderfodtøj. Helsingør Avis beskriver flere af dem som rene skeletter, flere var på krykker og adskillige lå på bårer. I alt 160 fortrinsvis menige soldater blev denne dag bragt til Horserødlejren. Efter den sædvanlige modtagelse ved landgangen gik turen til Horserød i landdauere, idet benzinmangel gjorde automobilkørsel vanskelig.

Til dagbladet Politiken udtalte søster Maslennikova sig om forholdene i Horserødlejren tre uger efter ibrugtagningen:

"Alt er glimrende, alt gennemtænkt og saa velindrettet, at vi ingen Steder kan finde det bedre. De kan ogsaa være sikker paa, at mine stakkels syge Landsmænd er lykkelige deroppe. Ja, de er meget mere end fulde af Lykke. Deres Tilstand er i Virkeligheden ubeskrivelig. Sig til alle Deres Lands-

mænd, sig til hele Danmark, at Rusland er lykkelig og taknemmelig for, hvad der gøres for vore syge Mænd."

God fremgang for fangerne

Tre uger efter indvielsen, kunne Helsingør Avis berette, at livet nu gik sin regelmæssige gang i lejren:

"Den gode Pleje Patienterne faar, begynder allerede at gøre sin Virkning paa mange af dem, og deres Taknemmelighed for den Omhu, der vises dem, giver sig ofte rørende Udtryk. For Tiden er Lægerne særlig optagne af at rette de krogede Lemmer, som for mange af de Syge har været et af Fangeskabets Resultater, og paa det først ankomne Hold viser der sig allerede gode Virkninger af Behandlingen.

Det har trukket noget ud med Ankomsten af Sygeplejersker af Fangernes egen Nationalitet, saa at man har maattet forøge Antallet af danske Sygeplejersker. Nu sendes der imidlertid saavel fra Rusland som fra Østerrig Søstre af Røde Kors til Lejrene.

Sundhedstilstanden i Lejrene er god, og der har ikke vist sig smitsomme Sygdomme. For de Krigsfanger, der er i stand til at arbejde, har man sørget for passende Beskæftigelse; nogle anvendes til Have- og Markarbejde, og for Fag-arbejderne er der indrettet Skomager- og Skræderværksteder, hvor Fodtøj og Beklædning reparerer;

Russiske krigsfanger, sygeplejersker og dansk bevogtningspersonel fotograferet ved hovedindgangen til Horserødlejren, sommeren 1917.

der er ligeledes indrettet et Snedkerværksted, og andre Arbejdsgrene vil følge efter. Det er øjensynligt til stor Glæde for Krigsfangerne, at de saaledes en Gang igen kan faa Lejlighed til at give sig af med deres gamle Sysler; Krigshaandværket har sikkert de fleste faaet nok af."

Men selvom dagene blev forsøgt varieret blev det et langt og kedeligt ophold for mange. Over et år blev krigsfangerne i lejren.

En del - i alt 53 - overlevede ikke opholdet. Disse blev begravet på kirkegården i Hornbæk, som var stats-ejet. Horserødlejren ligger egentlig i Tikøb Sogn, men den var privatejet og derfor valgtes Hornbæk. Her findes stadig et mindesmærke for de, som aldrig nåede hjem til Rusland.

Hjemsendelsen

I foråret 1918 stod det mere og mere klart, at "de røde" havde vundet borgerkrigen i Rusland. Og da en særfred blev indgået mellem den nye russiske regering og Tyskland og Østrig-Ungarn den 3. marts 1918 stod det klart, at krigsfangerne snarest måtte sendes hjem. Men mange af især officererne var åbenlyst skræmte for at blive sendt hjem til et bolchevistisk Rusland, som med stor sandsynlighed ville betragte dem som overklasse og derfor ikke kunne forvente at give dem nogen god modtagelse.

Men i maj 1918 blev de sidste soldater sendt hjem med skib til Rusland, undtagen ganske få, der af humanitære årsager havde fået lov at blive i Danmark.

I maj 1918 forlod de russiske krigsfanger Horserød-lejren. Det skete til fods til Helsingør, hvorfra de blev fragtet til Rusland med skib.

Nye russiske krigsfanger

I det følgende år blev Horserødlejren dog fortsat benyttet til russere. Men nu var det russiske flygtninge fra Tyskland, der var sivet ind over grænsen efter at være flygtet fra krigsfangearbejde i Tyskland. Disse flygtede krigsfanger, der hovedsageligt havde opholdt sig i Sønderjylland og på Fyn var indtil 1917 blevet hjemsendt til Rusland, hvad de også gerne ville, men under den russiske revolution, blev de tilbageholdt og fra maj 1918 sendt til Horserød. Her opholdt der sig således russere frem til 1920 - og disse indgik da også i forhandlingerne med Sovjetunionen om at få internerede danskere i Rusland udvekslet.

Flensborgbørnene i Horserød

Kort efter at de sidste russere havde forladt Horserød, så ankom et hold på

60 Flensborgbørn.

Baggrunden var, at chefen for afstemningskomitéen i Slesvig, den engelske diplomat John Brudenell-Bruce var gift med den danskfødte Sigrød f. Ammentorp. Fru Brudenell-Bruce havde under sit ophold i Flensborg set de mange tuberkuloseramte børn og forsøgte først at hjælpe dem lokalt. Men da en indsamling gjorde det muligt at sende dem til Danmark, blev et hjørne af Horserød-lejren lejet til formålet. Samtidig tog man også 60 børn fra Berlin til Horserød.

2/3 af lejren sælges

Men det blev et kort kapitel i Horserødlejrens historie. Krigsministeriet mente ikke at have noget specielt at anvende lejren til efter verdenskrigens ophør og overdrog den til Justi-

Et eksempel på en af de institutioner, der brugte Horserødlejren som feriekoloni i perioden 1924-41 var De Samvirkende Menigheders Børnehave, der var i Horserød i sommeren 1926.

tisministeriet. Her forsøgte man at få lejren brugt til humanitære formål, men hverken Røde Kors, sygekasser eller andre organisationer var interesserede. Men ingen turde binde an med det store anlæg, og i 1923 besluttedes det, at lejren skulle bortsælges. Imidlertid bød generalkonsul Jens Olsen på vegne af den nyoprettede Horserød-komité på hele den vestlige del af lejren, den såkaldte officerslejr. Olsen var også interesseret i den nordlige lejr, som havde rummet det danske vagtpersonale. Derimod mente han ikke at kunne anvende de noget ringere og mere primitive barakker mod øst, som havde rummet de menige russere.

En auktion kom derfor kun til at omfatte den østlige del af lejren. Her bortsolgtes i alt 50 barakker, medens 25 fik lov at blive stående. Køberne var en bred skare af folk - tømrermestre, gårdejere, entreprenører og vognmænd. Barakkerne blev nedrevet i løbet af 1924.

Feriekolonierne

Jens Olsen var generalkonsul for Uruguay og havde hele sit liv handlet med uld. Det havde givet ham en stor indtægt og i 1925 havde han kunnet købe den store proprietærgård Lyngbæksgaard syd for Nivaa. Han ofrede store summer på social velgørelse og skænkede bl.a. i 1946 sin store gård til et fond til fordel for børneforsorgen.

Med Jens Olsens initiativ i Horserød blev det muligt at oprette feriekolonier i de tilbageblevne barakker. Det var primært gennem københavnske velgørende institutioner, at kolonierne blev gennemført. Mest aktive var kommunalt ansatte, ofte lærere, søndagsskolefolk, asyllerere, børnelæger og sygeplejersker. De henvendte sig til Horserød-komitéen og fik så tildelt den fornødne plads i sommermånederne, som var de mest attraktive.

Personalet var som oftest frivillige og børnenes ophold var mellem 2 og 6 uger. Betalingen var ofte helt nede

på 1 kr pr barn daglig. Kneb det for forældrene at betale, hjalp komitéen. Børnene blev forøvrigt altid vejlet ved ankomsten og ved afrejsen. Succesen målttes i hvor meget barnet havde taget på i vægt!

Den sidste børnekoloni fandt sted i sommeren 1941 hvor børnelægen Aage Bojesen havde en børnekoloni her. Bojesen var også manden bag Børnesanatoriet i Boderne ved Aalsgaard.

Emigrantlejren

Men allerede i august 1940 blev 23 tyske flygtninge placeret i lejren. De var flygtet af politiske eller racemæssige grunde fra Tyskland. Senere kom yderligere 42 tyskere til. I sommeren 1941 blev 40 af disse imidlertid deporteret til Tyskland uden videre forklaring. Det er et mørkt kapitel i Danmarkshistorien - idet mange af disse må formodes at være blevet henrettet eller indsat i KZ-lejre af det nazistiske styre, som de jo netop var flygtet fra.

Kommunistlejren

Da Tyskland den 22. juni 1941 brød sin ikke-angrebspagt og angreb Sovjetunionen, betød det også et indgreb overfor danske kommunister. Dansk politi gennemførte temmelig helhjertet en razzia efter danske kommunister. I alt 327 kommunister blev arresteret - ikke mindst fordi en stor del af befolkningen absolut ikke sympatisere

rede med DKP.

107 af disse kommunister blev i august 1941 anbragt i den vestlige del af Horserødlejren - den såkaldte Officerslejr. Denne internering skete uden nogen form for retskendelse men blev i stedet lovfæstet af Folketinget.

Det var heller ikke en glørværdig periode i det danske demokratis historie, men ikke desto mindre var det nogles opfattelse at det var en fordel for kommunisterne at sidde i en dansk lejr fremfor en tysk!

Bruddet den 29. august 1943

Antallet af internerede i Horserødlejren var i august 1943 vokset til omkring 250. Den danske regering gik som bekendt af den 29. august 1943 og tyskerne havde nu taget omkring 100 nye fanger - prominente danskere, som tyskerne fængslede som en slags gidsler for at få deres vilje igennem overfor en mere og mere vrangvillig dansk befolkning.

Men tyskerne havde en plan med disse fanger samt med kommunisterne i Horserød. Om natten indsattes tyske specialtropper som skulle indtage Horserødlejren, men den tyske kommandant var ikke kendt med stedet og overså fuldstændig den østlige del af lejren. De omkring 100 internerede benyttede sig af chancen og flygtede alle.

Tilbage i lejren var dog omkring 145 fanger, der nu kunne imødeses

Den tyske specialstyrke, der skulle "erobre" Horserødlejren den 29. august overså den vestlige del af lejren og 100 fanger undslap. Som straf blev alle danske fængselsbetjente i lejren afskediget.

deportation til tyske KZ-lejre. Det skete dog først nogen tid senere, enkelte sammen med de omkring 450 jøder, der efter den 2. oktober blev deporteret til tyske lejre.

Den såkaldte intellektuelle lejr - d.v.s. de ca 100 gidsler, der talte adskillige kendte danskere, blev afviklet i løbet af november 1943. Men da var et nyt kapitel allerede indledt.

Jødelejren

Den tyske aktion for at arrestere samtlige danske jøder fandt som bekendt sted den 2. oktober 1943. Da jøderne imidlertid i forvejen var advaret, undslap omkring 90% af alle danske jøder, men omkring 300 endte i Horserødlejren. En del blev senere løsladt, men en stor del endte i Theresienstadt, hvorfra de først kom ud med De hvide Busser i foråret 1945.

Modstandsfolk-lejren

Efter at jødelejren sluttede påbegyndte tyskerne at overføre modstandsfolk til lejren. I løbet af 1943-44 indsattes omkring 700 danske modstandsfolk i Horserød. Herfra blev de fleste i august 1944 overflyttet til den nybyggede Frøslevlejr.

Perioden efter 1944

Efter overflytningen til Frøslev anvendte tyskerne Horserød som lazaret. Efter befrielsen blev lejren i august 1945 taget i brug til internering af danske landssvigere. Lejren indrettedes til statsfængsel og var i brug til dette formål frem til sommeren 1947. Den 22. oktober 1947 ibrugtog man Horserød som Danmarks første statsfængsel. I 1976 ændredes fængslet til et åbent fængsel og som sådan eksisterer det endnu i dag.

Møder og arrangementer

Tirsdag den 24. januar 2017:

Gravhøjens mennesker

Denne aften kommer Mag. Art. og dr phil. **Klaus Ebbesen** igen for at bygge videre på sit tidligere foredrag hos os "Døden i Mosen" om mosefolket. Denne gang vil Klaus Ebbesen fortælle om "Gravhøjens mennesker", deres liv og hverdag.

Det bliver uden tvivl - som sidst - et spændende og livligt foredrag.

Tid og sted: tirsdag den 24. januar 2017

kl. 19.15 på Espergærde Bibliotek.

Tirsdag den 21. februar 2017:

Dansk Vestindien før og nu

Kim Greiner, der siden 2013 har arbejdet som globetrotter, forfatter, guide og journalist, kommer denne aften og fortæller om Vestindien.

Vi skal tilbage i tiden, til dengang Danmark var kolonimagt og ejede de tre Vestindiske øer, St. Thomas, St. Croix og St. Jan (John). Vi skal høre om trekantsejladserne mellem Dan-

mark og Guldkysten i Afrika, og plantageejernes luksusliv på bekostning af slaverne. Vi hører også om generalguvernør Peter von Scholtens frigivelse af slaverne.

Dette er alt sammen historie, men vi kommer også rundt på US Virgin Island, som øerne kom til at hedde, efter Danmarks salg af øerne til USA i 1917.

Glæd jer. Det bliver en spændende tur!

Tid og sted: tirsdag den 21. februar 2017

kl. 19.15 på Espergærde Bibliotek.

Tirsdag den 21. marts 2017:

Børnesanatoriet i Boderne

Kjeld Damgaard fortæller om børnesanatoriet ved Hellebæk, som blev etableret af frivillige, humanistiske mennesker, men som for mange børn blev en frygtelig oplevelse - for enkelte så slem, at de endnu - 60-70 år efter, ikke vil tale om hændelserne.

Tid og sted: tirsdag den 21. marts 2017
kl.: 19.15 på Espergærde Bibliotek.

Tirsdag den 25. april 2017:

Generalforsamling

I henhold til foreningens vedtægter afholdes der denne aften ordinær generalforsamling, hvor kun medlemmer har adgang. Kaffe og kage i pausen på foreningens regning.

Efter pausen vil **Else Djurhuus**, der tidligere har været ansat ved Fyrhistorisk Museum på Nakkehoved komme og fortælle historien om det smukke Nakkehoved Fyr. Hun vil bl.a. fortælle om dengang i 1850, da grevinde Danner flyttede ind hos fyrmeister Wilhelm Faber, mens Frederik VII udgravede Søborg Slotsruin.

Tid og sted: tirsdag den 25. april 2017 kl. 19.15 på Espergærde Bibliotek

Mandag den 5. juni 2017:

Grundlovsdag

Nærmere program vil fremgå af dagspressen i dagene op til arrangementet. Traditionen tro fortsætter samarbejdet mellem flere foreninger omkring afholdelse af upolitiske grundlovsmøder. Det forventes også, at borgmester Benedikte Kiær på vegne af Nellemann fonden vil foretage den årlige uddeling af fondsmidler.

Tid og sted: mandag den 5. juni 2017 Flynderupgaard.

Søndag den 11. juni 2017:

Byvandring i Snekkersten

Med start fra den gamle stationsbygning i Snekkersten går turen rundt i dele af fiskerlejet og villabyen Snekkersten. Turen vil vare ca to timer og turen slutter samme sted, så man kan lade evt. transportmidler stå her. Turen er gratis for medlemmer, medens andre må bøde 20 kr pro persona. Turen ledes af lokalhistoriker **Kjeld Damgaard**.

Tid og sted: søndag den 11. juni 2017 kl 14.00 på Snekkersten Stationsvej 25.

*Bestyrelsen for Historisk Forening
for Espergærde og Omegn*

ønsker alle medlemmer

et godt og lykkebringende nytår!

*Vi glæder os til at se jer igen til
arrangementerne i 2017*

Da fængselspersonalet i Horserød blev afskediget

Da de danske kommunistiske fanger havde sid-det i Horserødlejren i omtrent et års tid, begyndte modstanden i den danske befolkning at vokse. Ved bruddet den 29. august 1943 besatte en tysk kommando Horserødlejren, men overså hele den vestlige del af lejren, hvorved ca 100 fremtræ-dende danske kommunister undveg, idet de dan-ske fængselsbetjente bevidst undlod at sige eller gøre noget for at forhindre det. Imidlertid blev den tyske general von Hanneken så vred, at han straks tog til Horserød og på stedet afskedigede alle danske betjente. Disse blev straks gennet ud af lejren - og de ses her på Esumvejen på vej væk i retning mod Tikøb. (Læs mere inde i bladet...)

**Historisk Forening for
Espergærde og Omegn**
Årligt kontingent:
kr 150,- pr. medlem
kr 250,- for ægtepar/samboend
som indbetales på konto.nr.
1551-0006043151, Danske Ban

Bestyrelse:

Formand: Preben Poulsen,
Dyremosevej 6, Tibberup, 3060
Espergærde, tlf. 49132354,
prebenpoulsen@mail.dk

Næst.fmd.: Jan Kruse, Strand-
bakken 16, Mørdrup, 3060
Espergærde, tlf. 30952296
s.j.kruse@stofanet.dk

Kasserer: Lars Vange, Søn-
dermarken 3, Mørdrup, 3060
Espergærde, tlf 49131740,
larsvange42@gmail.com

Sekretær: Mads P. Vej-Hansen,
Fredensvej 71, Mørdrup, 3060
Espergærde, Tlf. 49132467,
mads@vej-hansen.dk

Best.medl.: Ruth Sølvhøj, Mør-
drupvej 77 A, Mørdrup, 3060
Espergærde, Tlf. 49132115,
r.solvhoj@stofanet.dk

Suppl.: Kirsten Aagaard,
Vildrosevej 5, Mørdrup, 3060
Espergærde, tlf. 49131241,
paag@post.tele.dk

Suppl.: Lone Sallerup
Kløvermarken 13, 2., Mørdrup,
3060 Espergærde, tlf. 2972291
losa0801@gmail.com

EGBÆKKEN

Udgives to gange årligt
som medlemsblad for
Historisk Forening.

Redaktion:

Ansvarsh.: Kjeld Damgaard,
Helgavej 8, Mørdrup, 3060
Espergærde, tlf 49135297,
damgaard@tikobkommune.dk

Preben Poulsen,
prebenpoulsen@mail.dk

www.egbaekken.dk

Web-red.: Mads P. Vej-Hansen,
mads@vej-hansen.dk